Posamezni izvod 30 grošev, mesečna naročnina 1 šiling

SLOVENSKI vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:
MLADINSKA PRILOGA
PROTIPOSTAVEN POSTOPEK KOR. DEŽEL. VLADE
S ČIM SE UKVARJA KOR. VARNOSTNA DIREKCIJA
ZMAGA V NEMŠKI NOČI
PALAČA SOVJETOV

LETNIK I. DUNAJ, V PETEK 11. X. 1946 ŠTEV. 18

Kje je pravica?

Te dni so slovesno razglasili sodbo nad kolovodji nacističnih vojnih zločincev. Kljub protestu sovjet. sodnika so bili Schacht, Papen in Fritsche oproščeni vsake krivde. Po vsem, kar se je zgodilo v tej vojni, oprostitve omenjenih nacističnih kolovodij nikakor ne odgovarjajo ljudskemu pravnemu čutu. Preprost človek, ki je v letih vojne pretrpel toliko hudega, je celo mnenja, da za vse zločine, ki so jih zagrešili nacisti, sploh ni mogoča nobena dovolj huda kazen, ki bi zadostila hrepenenju poštenega sveta po pravičnosti in pravici.

Po vsem tem pa ni nič čudnega, če postajajo zlasti avstrijska sodišča nasproti nacističnim zločincem z vsakim dnem bolj popustljiva. Vedno pogosteje se ponavljajo primeri, da se postopki proti nacističnim zločincem radi »pomanjkanja dokazov« ukinjajo. Samo na Koroškem je bilo zadnje čase ustavljenih 14 postopkov proti nacističnim funkcionarjem, ki so bili obtoženi, da so sodelovali pri nasilni izselitvi koroških Slovencev. Hkrati pa je po deželi v teku obsežna akcija s pobiranjem podpisov za izpust vojnih zločincev, ki so prišli zaradi svojega odgovornega položaja v taborišča.

Že pri prijavah vojnih zločinov na Koroškem se ni poredko dogajalo, da je bil antifašistični prijavitelj izpostavljen pravemu križnemu zaslišavanju. To izpraševanje je le prepogosto dobilo take oblike, kakor bi bil prijavitelj na obtožni klopi, ne pa nacistični zločinec. Temu primerne so bile tudi posledice prijav, ki so se na poti do varnostne direkcije očividno večjidel izgubile.

Zato pa koroško orožništvo tembolj budno pazi na vsako kretnjo antifašistov, predvsem slovenskih. Zapiranje Slovencev in hišne preiskave pri slovenskih protifašistih so postale vsakdanji pojav, tako da se slovensko ljudstvo že vprašuje, ako sedanje oblasti v preganjanju slovenskega ljudstva prav tako vidijo svojo glavno nalogo kakor njihovi predniki. Ko so slovenski otroci zahtevali slovenski pouk, da bi jim po dolgih letih nacistične šole ne bilo treba tudi po zlomu nacizma poslušati naukov istih nacističnih učiteljev, njihovih želja niso upoštevali. Ker pa so otroci sledili klicu svoje ljubezni žejne duše, so jih po vrnitvi iz slovenske šole pozaprli.

V. Knappitscha, ki je zatajil svoje članstvo pri NSDAP, si prilastil celo premoženje vojaškega blaga in s pomočjo prevare stopil zopet v javno življenje kot poslanec, je sodišče obsodilo na 7 mesecev zapora. Sedaj pa je bilo obsojenih v Velikovcu pet slovenskih mladincev z zapori od 3 mesecev do 1 leta, med njimi slovensko dekle na 9 mesecev. Vsi obsojenci so neomadeževani slovenski protifašisti, ki so v iskreni ljubezni do svojega naroda nesebično delali za povzdigo slovenske prosvete na Koroškem. Kot aktivni slovenski prosvetaši so se trudili, da bi z neumornim delom vsaj nekoliko zabrisali praznine v slovenski prosveti, ki so jo zatirali vsi režimi prve avstrijske republike in ki so jo nacisti dokončno uničili.

In prosvetno delo na Koroškem danes ni lahko. Slovenski človek se zaradi zapornega pasu po svoji lastni zemlji ne more in ne sme svobodno gibati. Medtem ko je slovenskim domačinom dovoljenje navadno odbito, uživajo mnogi inozemski fašisti znatne ugodnosti. Zato se ni čuditi, da se domačini včasih spozabijo in prekoračijo zapoved, ki jim prepoveduje stopiti na domačo zemljo, kar doslej še niso doživeli.

Z omenjeno obsodbo je petim mladim idealistom za daljšo dobo onemogočeno prosvetno delo med slovensko koroško mladino.

Slovensko ljudstvo z živim zanimanjem spremlja vsa ta dogajanja. Vidi, kako na eni strani puščajo na svobodo kolovodje zločinskega nacističnega režima, ki imajo na vesti milijone človeških življenj, na drugi strani pa zapirajo in obsojajo slovensko mladino, ki skuša s svojim idealizmom in nesebičnim delom spet vsaj za silo popraviti, kar so razdejali nacistični zločinci. Ob taki primerjavi okamenijo vsi pravni pojmi, ki so v preprostem človeku posebno ostro začrtani, in v preganjano, od prestanega gorja izmučeno dušo našega ljudstva se zareže samo eno pekoče vprašanje: **Kje je pravica?**

Jugoslavija ne bo podpisala krivične mirovne pogodbe

Političnoteritorialna komisija za Italijo je znova razpravljala o mirovni pogodbi z Italijo. Na zasedanju so reševali vprašanje meje med Jugoslavijo in Italijo in meje svobodnega mesta Trsta. K temu vprašanju je šef jugoslovanske delegacije E. Kardelj znova poudaril, da je francoska črta nesprejemljiva za jugoslovanske narode in da naj bi svet štirih ministrov določil končno obliko sporazuma z Jugoslavijo. Ker je ameriški delegat in za njim tudi ostali odklonil jugoslovanske predloge, je Kardelj poslednjič pribil: »da nismo mi tisti, ki vsiljujemo diktat, temveč ga nam vsiljujejo. Nismo mi tisti, ki hočemo, da je vsak centimeter naše črte sprejet, temveč nas silijo, da sprejmemo vsak centimeter francoske črte. Zahtevamo res poseben položaj za Jugoslavijo, toda ona se je tri leta borila proti Italiji, ona je bila pod italijansko okupacijo, ona brani življenjske interese jugoslovanskih narodov. Mi hočemo, da pride do splošnega sporazuma in vtis imam, da sta osnova in bistvo naše resolucije demokratična. Komisija hoče vsiliti diktat in uporabiti metode zastraševanja, metode, ki postajajo na konferenci vedno bolj pogoste.« Po tem odgovoru predstavnika Jugoslavije Kardelja je komisija prešla na glasovanje. V strahu, da bi bil jugoslovanski predlog vendarle sprejet, so angleški, kitajski, avstralski in kanadski delegat še pred glasovanjem izrazili svoje nepovoljne pripombe glede na jugoslovansko resolucijo. Tako je angleški delegat naprej izjavil, da bo glasoval proti. Po teh direktivah je anglo-ameriški blok zavrnil pobudo jugoslovanske delegacije za sporazumno rešitev vprašanja meja. Prav tako je odobril z glasovanjem francosko črto, ki pušča slovensko mesto Gorico Italiji. Proti temu predlogu so glasovali: Bela Rusija, Poljska, Ukrajina, Češkoslovaška in Jugoslavija. Abesinija, Belgija in Brazilija pa niso glasovale.

Po glasovanju je Edvard Kardelj prečital v imenu jugoslovanske delegacije izjavo, v kateri je dejal med drugim:

»Vlada Federativne ljudske republike Jugoslavije ne more priznati niti sprejeti takšne rešitve zato, ker je v nasprotju z osnovnimi pravicami naroda in posameznika. Takšen sklep bi izročil velik del našega naroda na ozemlju, ki ga strnjeno naseljuje, tujemu jarmu — jarmu včerajšnjega napadalca. Naposled ne preostaja jugoslovanski delegaciji nič drugega, kot da izjavi v imenu jugoslovanske vlade popolnoma določno, da ne bo podpisala mirovne pogodbe z Italijo, če bo ta pogodba osnovana na temelju sklepa, ki je bil danes sprejet tu, in da ne bo umaknila svoje vojske iz severozapadne Istre.«

Nazaj k Rooseveltovi politiki

Te dni je bila v Chikagu konferenca naprednih organizacij ZDA. Bivši notranji minister ZDA Ickes je v svojem govoru med drugim izjavil:

»Priznam, da opažamo v naši državi neupravičeno antipatijo do Rusije. Žal mi je zato. Mnenja sem, da bi moral vsak uvideven Amerikanec storiti vse, da bi se vzpostavilo pravo, obojestransko razumevanje med obema državama.«

Bivši finančni minister Morgenthau je v svojem govoru zahteval uničenje atomske bombe.

Na konferenci so izdelali načrt ameriške zunanje politike. V njem je rečeno, da kredita 13 milijonov dolarjev za potrebe ministrstva vojske in mornarice za to leto ni mogoče opravičiti, »če je naša politika — politika miru.«

Sin pokojnega prezidenta E. Roosevelt poziva v svoji knjigi Ameriko, da se vrne k politiki enotnosti treh velesil. Med drugim izvaja:

»ZDA in Anglija sta bili, ki sta prvi pričeli z oklopno pestjo in prekršili skupaj sprejete sklepe. Prevzeli smo obveznost, da podpiramo Anglijo. Tako smo na primer pomagali takrat, ko so britanski vojaki hladnokrvno streljali grške antifašiste, britanskemu zunanjemu ministrstvu, medtem ko smo istočasno volivno prevaro 31. marca označili kot zares svobodne volitve.«

O iranskem vprašanju piše Elliot Roosevelt:

»Očitno je, zakaj je prišlo iransko vprašanje na dnevni red Varnostnega sveta. Anglija se zelo trudi, da bi obdržala nadzorstvo nad nafto v južnem Iranu. Spomnimo se, kako blizu je Iran naftinim vrelcem Bakuja. Organizacija Združenih narodov pa je stvar napravila za protirusko demonstracijo. Iranska afera kaže na to, da majhna skupina zlonamerno mislečih v Londonu in Washingtonu teži za tem, da bi ustvarila atmosfero sovraštva in vojne proti Rusom.«

Na koncu ugotavlja E. Roosevelt:

»Po Rooseveltovi smrti je nastala v ZDA politična praznina, ki so jo sedaj zaradi nezadostne čuječnosti naprednih sil izpolnili reakcionarji.«

Kršenje pravic prebivalstva Trsta

V politično-teritorialni komisiji za Italijo so 5. oktobra glasovali o predlogu statuta svobodnega mesta Trsta. Pri tem glasovanju so angleški in ameriški delegati na vsak način hoteli uveljaviti svoje predloge, čeprav so v nasprotju s skupnimi sklepi sveta zunanjih ministrov. Zato je predlagal zastopnik sovjetske delegacije Višinski, da bi preložili glasovanje na naslednji dan. Ta predlog pa je odklonila običajna večina — angleška in ameriška delegacija ter njihovi pristaši. Glasovanje je poteklo često popolnoma mehanično. **Sprejeli so mnoge predloge, ki so v skladu s skupnimi sklepi sveta zunanjih ministrov in s splošnimi, temeljnimi pojmi demokracije. Obratno pa so sprejeli tudi predloge, ki nasprotujejo sklepom sveta zunanjih ministrov in ki kršijo pravice prebivalstva Trsta.** Angleška delegacija je glasovala proti predlogu sveta zunanjih ministrov, po katerem izvršuje zakonodajno oblast ljudska skupščina, katero morajo voliti v splošnih, enakih, neposrednih in tajnih volitvah. Jugoslovanski delegat je izjavil: »Sklepi, ki so jih sprejeli pod takimi okoliščinami, ne morejo imeti nikake politične niti moralne vrednosti. Zato se jugoslovanska delegacija do takih sklepov ne more čutiti obvezana.« Zastopnik sovjetske delegacije Višinski je podprl to izjavo in je znova predlagal, da prekinejo sejo.

DEMANTI TANJUG-a

Beograd, 4. 10. 1946 (TNJUG). Po nekem poročilu agencije Reuter je izjavil zastopnik angleškega zunanjega ministrstva na temelju vesti, ki jih je grška vlada predložila britanski vladi, da je tiste enote, ki se borijo v severni Grčiji proti nasiljem in terorju vladine kazenske ekspedicije, oborožila Jugoslavija ter jih oskrbuje s streli vom. Po teh vesteh naj bi v tem boju sodelovale tudi nekatere jugoslovanske enote.

TANJUG je pooblaščen, da ta in podobna poročila, ki so jih objavile tudi nekatere poročevalske agencije in listi, demantira kot popolnoma zlonamerno in izzivalno izmišljena. Očitno je, da poskušajo s takšnimi neresničnimi in namernimi vestmi zaman prevaliti na našo miroljubno deželo krivdo za položaj v Grčiji, za navzočnost britanskih čet ter teror monarhofašistov nad grškim ljudstvom. Hkrati skušajo na ta način odvrniti pozornost svetovnega javnega mnenja od monarhofašističnih izzivanj, ki jih izvaja Grčija na mejah demokratičnih balkanskih držav.

Schacht, Papen, Fritsche so krivi

Sovjetski zastopnik pri mednarodnem sodišču v Nürnbergu Nikičenko je podal svoje stališče k obsodbam obtožencev Schachta, Papena, Fritscheja in Hessa, prav tako proti obtoženim organizacijam, glavnemu štabu, vrhovnemu poveljstvu oboroženih sil in ministrskemu svetu. Nikičenko je izjavil:

»Schacht je sodeloval, ko so nacisti nasilno prevzeli oblast, bil je dvanajst let Hitlerjev najožji sodelavec, osnoval je gospodarsko in finančno podlago nacističnemu vojnemu stroju, usposobil je nemško gospodarstvo za napadalne vojne in se udeleževal judovskih preganjanj in ropanja po zasedenih državah. Potemtakem je dokazana Schachtova krivda z ozirom na priprave in uresničenje splošnih zločinskih nacističnih načrtov. Torej je sklep, da se oprosti, v očitnem nasprotstvu z dokaznim gradivom.

Neovrgljivo je dejstvo, da so nacisti zasedli Avstrijo, in prav tako neovrgljiva je Papenova udeležba pri izvedbi tega napadalnega akta. Po zasedbi Avstrije je prejel Papen od Hitlerja zlato strankino odlikovanje. Papen je torej kriv, ker se je aktivno udeleževal in podpiral nacistični nasilni prevzem oblasti, ker je z vso svojo močjo in zvezami pomagal vzpostaviti v Nemčiji Hitlerjev teroristični režim, ker je aktivno sodeloval pri izvajanju Hitlerjevega načrta, da zasede Avstrijo, in ker je bil do konca zvest Hitlerjev služabnik, pri čemer je uporabil vse svoje moči in vso svojo diplomatsko spretnost, da je pomagal uresničiti nacistične napadalne načrte. Obtoženec Papen nosi zato veliko soodgovornost za zločine Hitlerjevega režima. Zaradi teh vzrokov ne morem soglašati z oprostitvijo obtoženega Papena.

Fritschejeve zločine dokazujejo številni dokumenti. Fritsche se je udeleževal gonje v propagandi in je stal na čelu nemške tiskovne vojne za uresničenje napadalnih vojn proti Franciji, Angliji, Norveški, Sovjetski zvezi, Združenim državam in drugim deželam. V svojih radijskih govorih je zagovarjal Fritsche nove vojne teroristične metode, med drugim tudi vojno z bakterijami. Tudi Fritschejeva krivda je zato neovrgljivo dokazana.«

Jasni dokazi o krivdi obtoženih, kakor jih je navedel Nikičenko, morajo v vsem svetu vzbuditi ogorčenje proti taki sodbi. Ta sodni postopek se ne more ujemati s pravim občutkom žrtev fašizma. Prav tako pa predstavlja nevarnost, da se bodo obtoženi nacisti, ki stoje v raznih deželah pred sodiščem, sklicevali na oprostitev teh treh glavnih vojnih zločincev in s tem skušali zmanjšati svojo lastno krivdo. Ko bodo izvajali čiščenje nacistov iz državnega in upravnega aparata, merodajni ljudje ne bodo smatrali tega vprašanja in vprašanja denacifikacije za eno bistvenih pogojev pri uresničenju demokracije v raznih deželah. Ljudstvo zato želi in zahteva najstrožjo kaznovanje nacističnih vojnih zločincev, ne zaradi maščevalnosti, temveč ker ve, da ima tako popuščanje lahko usodepolne posledice.

S sodne razprave proti A. Stepincu

Pred vrhovnim sodiščem LR Hrvatske je v teku sodna razprava proti nadškofu Stepincu. Na tej razpravi se odkriva protiljudsko delo zagrebškega nadškofa. Njegovo tesno sodelovanje s krvnikom hrvatskega naroda Pavelićem in ustaši ter okupatorji prihaja v vse bolj jasni luči na dan. Zanimivo je, kako se je svetovna reakcija takoj ob njegovi aretaciji zavzela zanj in reakcionarno časopisje ga že kar vnaprej proglaša za mučenika. Prav to, da ga sovražniki napredka in svobode hočejo skriti pod svoje okrilje, pa dokazuje njegovo krivdo.

Kakor znano, so v tako imenovani »neodvisni državi Hrvatski« v letih 1941—42 z največjim nasiljem »spreobračali« pravoslavne Srbe h katoličanstvu. Stepinac je bil v škofijskem odboru za spreobračanje. Državni tožilec je prebral številne dokumente, ki Stepinca hudo obremenjujejo. Soobtoženi dr. Gullin je izjavil, da je pri svojem obisku na Kaptolu (sedežu nadškofa) ugotovil zvezo med Stepincem in križarskim terorističnim gibanjem v Hrvatski. Obtoženi Stepinac ne da nobenega stvarnega odgovora. Večjidel samo molči, sem in tja pa ponavlja: »Nimam česa pripomniti, moja vest je čista.«

Svojo ljubezen do bližnjega je pokazal Stepinac med drugim leta 1944, ko se je zbal, da bodo njegovo posestvo v Brezovici zasedli vojaki. Stepinac je tedaj dal nalog, naj hitro spravijo na to posestvo nekaj otrok ter poročajo, da so v Brezovici begunski otroci. Kljub temu, da je na posestvu veliko krav, Stepinac ni dovolil, da bi dajali otrokom mleko ter so morali za otroke kupovati mleko zunaj na vasi.

Priče, tako soobtoženi »vrhovni poveljnik« NDH Slavko Kvaternik, Paveličev finančni minister Vladimir Košak, Paveličev zunanji minister Mehmed Alajbegović potrjujejo, da je katoliški episkopat s Stepincem na čelu že od začetka in ves čas z vsemi silami podpiral ustaški režim. Alajbegović je na večer pred pobegom ustaške vlade pred narodno osvobodilno vojsko izročil Stepincu ves arhiv Paveličevega zunanjega ministrstva in Stepinac mu je dal o tem svojeročno podpisano potrdilo. Po begu ustašev pa naj bi Stepinac prevzel oblast. Po osvoboditvi je nadaljeval svoje protiljudsko delo. Razprava, ki se zanjo zelo zanima jugoslovanska javnost in tudi ostali svet, še traja ter bomo o njej še poročali.

ŠVICARSKA MLADINA NA »MLADINSKI PROGI«

Dne 3. oktobra je prispela na mladinsko progo delovna brigada švicarske mladine. Brigada šteje 23 mladincev in mladink, samih delavcev. Mladi Švicarji bodo ostali na mladinski progi do zaključka del.

BELGIJSKI IN HOLANDSKI ŠTUDENTJE NA MLADINSKI PROGI

Skupina belgijskih in holandskih študentov je prispela na mladinsko progo Brčko—Banoviči. Mladi Belgijci in Holandci bodo ostali na mladinski progi tri tedne, da bi s svojim delom pokazali svojo solidarnost in prijateljstvo do mladine Jugoslavije.

Državljanska vojna na Kitajskem

Čuenlaj, voditelj Komunistične partije, ki vodi pogajanja z vlado, je izjavil na tiskovni konferenci v Šanghaju, da vlada zavlačuje razgovore in da ima državljanska vojna na Kitajskem vsak dan večji obseg.

»Nihče ne more trditi,« je dejal Čuenlaj, »da danes na Kitajskem ni državljanske vojne ali da njen obseg ni pomemben. Državljanska vojna se nadaljuje, ker Kuomintang še vedno odklanja sporazum o ustavitvi sovražnosti.«

O ameriški politiki je dejal Čuenlaj:

»Po zmagi nad Japonsko so ameriške oborožene sile usmerile čete Kuomintanga na sever, da bi se borile proti komunističnim četam. Če bi Amerika ne podpirala Kuomintanga, ne bi bilo na Kitajskem državljanske vojne.

Kitajska vlada se trenutno pogaja z vlado ZDA glede nakupa vojaških potrebščin za 200 milijonov dolarjev. Ta vsota je del kitajskih vlog kapitala v ZDA, ki znašajo okoli 750 milijonov dolarjev. To je prav resna stvar, ker bo to orožje takoj uporabljeno proti kitajskemu ljudstvu in mu bo prinašalo smrt. Zato je pravično, če zahtevamo ukinitev vsake ameriške podpore.«

»Ameriške oborožene sile čuvajo v severni Kitajski oporišča, iz katerih napadajo čete Kuomintanga komunistično armado. Zato bivanje ameriških čet na Kitajskem ne služi vzpostavitvi miru, temveč njegovi odstranitvi.«

»Moskovska deklaracija predvideva, da morajo ameriške čete izprazniti Kitajsko. Če te čete ne zapustijo dežele, potem pomeni to kršitev deklaracije po velesili podpisnici.«

Pariška mirovna konferenca se bliža koncu

Na nedeljski seji so sklenili delegati, da bodo sprejeli predloge sveta štirih zunanjih ministrov, po katerih bodo uredili program za bodoče dni tako, da se bo lahko konferenca končala do 15. oktobra. Na seji 7. oktobra so delegati še enkrat lahko povedali svoje mnenje o mirovni pogodbi z Italijo. Vendar je imel tokrat vsak delegat samo po 30 minut časa za svoj govor. Torej sme vsaka delegacija govoriti samo trideset minut o vsaki izmed petih mirovnih pogodb. Zunanji minister Molotov je prispel iz Moskve v Pariz v četrtek in vodil predsedstvo seje. V politično-teritorialni komisiji za Italijo je zopet govoril sovjetski delegat Višinski in poudaril, da tisti del pogodbe, v katerem se razpravlja o statutu Trsta, ni rešen pravično. V njem niso upoštevali stališča sovjetske delegacije, ki ga je poudaril dne 14. septembra v svojih desetih točkah zunanji minister Molotov. **»Boj okoli vprašanja Trsta še ni končan,«** je dejal Višinski, **»Sovjetska delegacija se bo še nadalje borila za uveljavljenje demokratičnega statuta.«**

V gospodarski komisiji za Bolgarijo, Romunijo, Madžarsko in Finsko so razpravljali o vprašanju bolgarskih reparacij. Grška delegacija je najprej zahtevala od Bolgarije ogromno vsoto, sedaj pa še vedno hoče 150 milijonov dolarjev odškodnine. Jugoslovanski zastopnik je opozoril, da so grške zahteve popolnoma neosnovane. Predlagal je, da plača Bolgarija Jugoslaviji 15 milijonov, Grčiji pa 10 milijonov. Angleška delegacija je predlagala Grčiji v korist desetkrat višjo vsoto. Kakor poroča TASS, ni bila debata, ki je sledila tem predlogom, v čast mirovni konferenci: delegati Grčije, Britanije in Združenih držav so začeli javno mešetariti za reparacije. Prav tako se niso mogli zediniti za reparacije, ki jih mora plačati Italija Jugoslaviji. Zastopnik Ukrajine je poudaril, **da je škoda, ki jo je Italija povzročila Jugoslaviji, dvakrat tako velika kakor škoda, ki jo je povzročila Grčiji. Kljub temu je smatral zastopnik Združenih držav za sprejemljivo, da je predlagal za Jugoslavijo manjšo odškodnino kot za Grčijo.** Šef jugoslovanske delegacije Kardelj je nato pribil, »da vprašanje odškodnine ni samo materialno vprašanje. Tu je govora o morali in časti, tu je govora o krivdi nasproti žrtvam tuje napadalnosti!«

DVOLETKA V ČEŠKOSLOVAŠKI

Predsednik osednjega načrtvenega odbora dr. Outrata je predložil ministrskemu predsedniku Gottwaldu osnutek za vladino 2 letko. Pri osnutku je sodelovalo nad 200 strokovnjakov in zastopnikov političnih strank.

V dveh vrsticah

V Ljubljani je bila premiera sovjetskega dokumentarnega filma »Jugoslavija«, ki je sinhroniziran v slovenskem jeziku. Film kaže najprej naravne lepote Jugoslavije, nato sovražno zasedbo. Najrazsežnejši del kaže slavno borbo za svobodo do njenega zmagovitega konca, ko je Jugoslovanska armada osvobodila Trst. Spremno besedilo je napisal znani sovjetski pisatelj Ija Ehrenburg. Tudi v Sovjetski zvezi je doživel velik uspeh, saj je izdelan nič manj kakor v 22 jezikih narodov Sovjetske zveze.

Na Cetinju, prestolnici Črne gore, gradijo pionirsko gledališče, čitalnico in knjižnico. Dvorana bo 24 m dolga in 6 m široka ter bodo v njej tudi kinematografske predstave.

Novi gimnaziji v Hercegovini bodo odprli te dni, in sicer v Nevesinju in Širokem Brijegu. Poleg tega bo pričela v Mostarju poslovati srednja kmetijska šola za južne kulture in srednja tehnična šola z gradbeno-hidrotehničnim in arhitektonskim odsekom.

V Velenju je bila velika sadjarska razstava, ki je pokazala sijajen napredek te gospodarske panoge. Strokovnjaki so se izrazili, da že dolga leta niso videli tako lepega sadja. Poleg raznih vrst jabolk in hrušk so bile na razstavi tudi češplje, breskve, kutine, grozdje, nešplje, orehi in lešniki ter tudi posušeno sadje in celo sveže smokve. Razstavljeno je bilo tudi sadno drevje, vkuhano sadje in drugi sadni izdelki, škropiva in poljedelski stroji.

Relejno radijsko postajo za Julijsko krajino gradi ljubljanska radijska postaja v Ajdovščini. Postaja bo za vso Julijsko krajino velikega pomena; prenašala bo spored ljubljanske postaje. Postajo gradijo s pospešeno naglico ter bo končana v najkrajšem času.

Odsek za zdravstvo pri PNOO za Trst in Slovensko Primorje je 29. septembra slovesno odprl v postojnskem okraju sanatorij s 40 sobami, kjer se bodo zdravili mnogi, ki so v starih zaporih izgubili zdravje in moč. Sedanji sanatorij je namreč ljudstvo s prostovoljnim delom napravilo iz nekdanjega poslopja fašističnih zaporov, karabinjerske vojašnice in fašističnega sodišča.

Glavni odbor Ljudske mladine Slovenije je v zvezi z bližajočimi se volitvami v ustavodajno skupščino Ljudske republike Slovenije izdal proglas na mladince. V njem poziva vso mladino, da sodeluje pri volitvah in potrdi svojo vdanost in ljubezen Osvobodilni fronti, katere sestavni del je tudi Ljudska mladina Slovenije.

Obnova železniške proge v Beli Krajini dobro napreduje. Dela morajo biti končana v januarju leta 1947. Pri delu sodelujejo tudi mladinske brigade.

Most pri Petanjcih bo čez nekaj tednov izročen prometu. Betonska konstrukcija se zdaj suši v lesenih opažih. Most je za poldrugi meter širši kakor prejšnji, ki ga je porušila vojna.

Tretjo tovarno za sladkor so pričeli graditi v LR Hrvatski. Obratovala bo že prihodnje leto.

Na otoku Krku uspevajo paradižniki, ki so po kakovosti med prvimi v Evropi. Vsebujejo 3 odstotke več sladkorja kot ostale vrste. Zdaj bodo tam zgradili tovarno za njihovo predelavo. Da bi zasadili čim večjo površino s paradižniki, so izvedli priprave za namakanje zemlje, ki bo posejana s paradižniki. Po načrtu bi morali prihodnje leto pridelati 300 vagonov teh sadežev.

Ljubljana in vsa Slovenija postavlja kandidate OF za volitve v ustavodajno skupščino Ljudske republike Slovenije. V Ljubljani je postavljen za kandidata v četrti Moste Edvard Kardelj, v četrti Šiška podpredsednik SNOS-a Edvard Kocbek, v četrti Bežigrad Oton Župančič, v četrti Vič pa podpredsednik vlade dr. Marijan Brecelj. Postavljeni so tudi njihovi namestniki.

V pionirskih kolonijah Slovenije je preživelo letošnje počitnice 5532 otrok iz vseh krajev Jugoslavije pa tudi iz Trsta in Slovenskega Primorja.

Delavci mariborskih železniških delavnic so izdelali poseben železniški vagon za potujočo knjižnico, in to s prostovoljnim delom. Vagon bo vozil knjige v kraje, kjer še ni knjižnic, ter jih bo po treh mesecih zamenjal z novimi.

Razstava slovenskega šolskega tiska pod naslovom »Tako so se učili naši predniki« je bila v Ljubljani. Razstava kaže šolski tisk v vseh slovenskih deželah. Zlasti Koroška je zastopana z velikim številom del, ki so se tiskala v Celovcu v 18. in 19. stoletju.

Predsednik vlade LRS - Glav. odboru AFŽ

V nedeljo 29. septembra je bila v Ljubljani seja plenuma Glavnega odbora AFŽ, kjer je govoril tudi predsednik vlade LRS Miha Marinko.

Takoj v začetku je predsednik vlade naglasil pomen udeležbe žena v narodnoosvobodilni borbi in dvojnost njihove osvoboditve. Izjavil je, da vloge žena v naši osvobodilni borbi ne more nihče več podcenjevati. Žene zaslužijo za ta svoj delež vsesplošno priznanje. Žena je napravila v narodnoosvobodilni borbi ogromen preokret. Ta preokret je velikanskega pomena in ga je treba pri delu med ženami nenehno naglašati. Zakaj naše žene niso deležne le občedružbenih pridobitev, kot so narodne, gospodarske in socialne, marveč še nekih posebnih pridobitev — enakopravnosti žena. Žene so prišle do dvojne osvoboditve. Pri njih namreč ne gre le za osvoboditev izpod jarma izkoriščanja, zatiranja in zapostavljanja, marveč gre tudi za stvarno priznanje žena kot enakopravnega člana naše skupnosti. Kot dokaz za to, da v naši novi državi skrbimo za uresničenje ženske enakopravnosti v življenju, lahko služijo mnogi ukrepi naše ljudske oblasti, zlasti pa tudi nenehna skrb Osvobodilne fronte za to, da bi se žene v celoti udeleževale vsega našega javnega življenja.

S tem v zvezi je predsednik vlade dejal, da bo treba izvesti mobilizacijo žena za delo, ki je politično družbenega značaja. Pobrigati se bo treba samo še za to, da bodo postale žene še bolj aktivne, toda ne samo v onem drobnem, težaškem delu, marveč tudi na vseh področjih enakopravnega odločanja. Osnovna naloga ženske organizacije je, da mobilizira zaostale žene in doseže pri njih, da se začno udejstvovati v družbenih vprašanjih, v organizacijah naše oblasti in v vseh panogah človekovega udejstvovanja. Želeti bi bilo, da bi žene stalno dajale kar največ kadrov v vse naše forume, kjer se razpravlja in sklepa o premnogih važnih vprašanjih.

Zaradi bližnjih volitev v slovensko ustavodajno skupščino je predsednik vlade v svojem govoru nakazal nekaj osnovnih pripomb za delo žena pred volitvami ter ugotovil, da pri volivni agitaciji nam ni treba pripravljati zvenečih programov ter je tudi odveč vsako zapeljevanje ljudstva s praznimi obljubami. Nam je treba pokazati pri agitaciji samo na naše pridobitve v času borbe in pozneje v času graditve naše domovine. Nam ni treba po terenu obljubljati, kakor so to pred volitvami delale stare meščanske stranke, kajti to za nas sploh ni potrebno. Takšne agitacije se bodo verjetno poslu- ževali naši nasprotniki. Spregovoril je nekaj besed o ostankih tistih ljudi, ki izrabljajo ljudsko demokracijo v tem smislu, da ustvarjajo med ljudmi nerazpoloženje in bodo morda poskušali vplivati na potek volitev samih. Tem ljudem, naj so že zaostali, nerazpoloženi proti naši oblasti ali pa večni godrnjači, je treba pokazati naše uspehe. V vsej naši propagandi pa moramo vedno in vselej dosledno stremeti za tem, da ne bo pri nas noben človek zapeljevan in zapeljan, da se ne bo zaradi napačne in lažne, neresnične propagande nihče odločil proti svojim pravim, lastnim interesom. So tudi taki, ki z našimi pridobitvami ne morejo biti zadovoljni, ker sedaj pač ne morejo več živeti od izkoriščanja drugih. Razkrinkujemo v naši volivni agitaciji tiste, ki skušajo prikazati, kako so Jugoslavija in druge slovanske dežele ločene od ostalega sveta! Razkrinkajmo tiste, ki skušajo prikrivati dejstvo, da fronta ne teče med vzhodom in zapadom, ampak med onimi, ki so svobodoljubni, in med onimi, ki hočejo živeti na račun delovnega ljudstva.

Predsednik vlade je končal svoj govor z besedami:

»Ženske organizacije naj izvrše v prvi vrsti ogromno nalogo, ki je v tem, da odvrnemo zaostale žene od tega, da bi zapadle sovražnemu vplivu. Predvsem pa je pri ženah treba preprečiti, da bi kdor koli izkoriščal njihova verska čustva za protiljudske namene! **Te volitve pa naj bodo dostojen odgovor tudi onim, ki se še niso odrekli poželjivim težnjam, ki nam še vedno mečejo polena pod noge, onim, ki še vedno store vse zato, da bi se mi odrekli našim narodnostnim in ozemeljskim pravicam do neosvobojenih slovenskih, jugoslovanskih predelov!«**

Rimsko znamenje v Drevljah

Protipostaven postopek koroške dež. vlade

Poročevalski urad OF poroča iz Celovca:

Na ponovno pismeno in ustmeno zahtevo zastopnikov OF je britanski guverner za Koroško, gosp. polkovnik Simson, februarja 1946 odredil deželnemu glavarju Pieschu, da poskrbi za obnovitev slovenskih zadrug. Deželna vlada je nato na svoji seji 6. marca 1946 sklenila, da slovenske koroške zadruge načelno obnovi in s tem razveljavi njihovo nekdanjo ukinitev, ki jo je izvedla gestapo. Ta sklep so objavili v celovškem radiu in v dnevnem časopisju, kljub temu pa se dejansko ni nič zgodilo. Deželna vlada trgovskemu sodišču ni dala nobenega naloga za črtanje nacističnega komisarja, rajhovca Karla Geisnerja, prav tako pa ničesar ni ukrenila, kar bi vrnilo Zadružni zvezi njeno samostojnost in obnovilo polnomočja starega odbora. Tako še danes razpolaga z njenim premoženjem Zveza koroških Raiffeisnovk, ki je v nacistični dobi izvedla likvidacijo slovenskih zadrug.

Čeprav še vedno obstoja zakoniti odbor Slovenske zadružne zveze, je deželna vlada na predlog »manjšinskega referenta« 16. aprila 1946 sklicala sestanek, ki sta se ga udeležila kot »predlagatelja« slovenskih zadrug gg. Val. Podgorc in Heinrich Ostermann. Na tem sestanku so sklenili, da bodo namesto nacističnega komisarja imenovali tri nove komisarje. Da bi temu imenovanju dali svoj videz zakonitosti, je bilo sklenjeno, da bi poleg gori omenjenih »predlagateljev« imenovali načelnika Slovenske zadružne zveze g. Florijana Lapuša za tretjega komisarja. Lapuš pa je to nezakonito imenovanje odklonil. Zaradi nepostavnega postopka je tudi trgovsko sodišče odklonilo, da bi oba nova komisarja vpisalo v trgovski register. Ker bi se morale po gori omenjenem sklepu deželne vlade slovenske zadruge konstituirati, je bila 24. marca 1946 sklicana seja odbora Slovenske zadružne zveze v Celovcu, ki ji je predsedoval načelnik Florijan Lapuš. Na tej seji so soglasno ugotovili:

1. Izvoljeni zvezin odbor je edini zakoniti zastopnik slovenskih zadrug na Koroškem. Zato nima nihče pravice, da nastopa kot tako imenovani »predlagatelj«.

2. Od deželne vlade se naj zahteva, da dá nalog, da črtajo nacističnega komisarja Karla Geisnerja iz trgovskega registra in zopet vpišejo slovenski naslov »Zveza koroških zadrug«.

S tem bi bila spet vzpostavljena samostojnost zveze in obnovljena polnomočja zakonitega, na podlagi pravil izvoljenega odbora. Ti sklepi so bili 6. aprila 1946 sporočeni deželni vladi, ki pa na to sploh ni odgovorila. Na tej seji je bila tudi postavljena zahteva, da se zvezi takoj vrne njeno premoženje in popravi vsaka škoda, ki so ji jo prizadejali nacisti.

Ker je koroška deželna vlada še naprej vztrajno molčala in je zveza koroških Raiffasnovk nemoteno upravljala in šarila s premoženjem Slovenske zadružne zveze, je načelstvo zveze sklicalo 18. julija 1946 izreden občni zbor v Celovcu. Zastopniki zveznih članic so soglasno potrdili stari odbor in v celoti odobrili njegove zakonite sklepe, ki so v popolnem soglasu s pravili zveze. Na občnem zboru je načelnik izrecno ugotovil, da je bilo imenovanje komisarjev v nasprotju s pravili in protipostavno. O tem je bila s posebno vlogo 17. avgusta leta 1946 obveščena deželna vlada, obenem pa naprošena britanska civilna uprava, da zaščiti koristi koroških Slovencev. Kljub tej vlogi pa je deželna vlada 2. septembra 1946 ustoličila gori imenovana komisarja, namreč mgsr. Podgorca in Ostermanna. Slovenska zadružna zveza se je nato odločila, da se obrne na zavezniški kontrolni svet na Dunaju. Zaradi tega je bil 14. septembra 1946 sklican zopet sestanek v Celovcu, ki so se ga udeležili: zastopniki deželne vlade, načelnik nemške zveze koroških Raiffeisnovk in novo imenovana »komisarja« slovenskih zadrug. Sestanka se je udeležil tudi zakonito izvoljeni revizor Slovenske zadružne zveze g. Kupper. On je ugotovil, da nobeden navzočih nima pravice, da zastopa Slovensko zadružno zvezo, ker nobeden od obeh komisarjev nima zakonitega opolnomočenja, ki bi bilo v skladu s pravili, in prav tako ne more dokazati, da je vpisan v trgovski register. Prav zaradi tega tudi nobeden od imenovanih ne more razpolagati s premoženjem. Na sestanku se je pokazalo, da so nacistični upravitelji hudo oškodovali premoženje Slovenske zadružne zveze. In vendar se še danes branijo, da bi izročili to premoženje v roke tistih, ki imajo edini vso zakonito pravico do njega. Iz vsega tega se jasno vidi, da koroška deželna vlada nima namena, da bi popravila krivice, ki so jih zagrešili nacisti, in vzpostavila tako stanje organizacij in njihovega premoženja, kakršno je bilo pred nacizmom.

Pri tem je prav nič ne moti, da je protipostaven predlog »manjšinskega referenta«, naj se postavi tako imenovani »odbor predlagateljev« Slovenske zadružne zveze, ki nikdar ne more in ne sme zastopati zveze. Prav tako dež. vlade prav nič ne plaši okolnost, da sta bila v nasprotju s pravili in protizakonito na nedemokratičen način imenovana »komisarja« za zvezo, ki ima še vedno svoj postavno in po pravilih izvoljeni odbor. Kajti čim se črta iz registra nacistični komisar, je samo ta odbor zakonit predstavnik Slovenske zadružne zveze na Koroškem.

S postavitvijo komisarjev se hoče deželna vlada izogniti edino zakonitemu odboru Slovenske zadružne zveze. Hkrati hoče s tem prikriti, da so nemški nacisti hudo oškodovali slovenske zadruge, ki so po bilanci iz leta 1937 razpolagale s 3,5 milijona šilingov. In končno hoče s pomočjo »komisarjev« prikrajšati Slovence za to premoženje tudi sedaj, ko je bilo zlomljeno nacistično nasilje.

Slovenski kmetje in delavci z vso odločnostjo zahtevajo čimprejšnjo razjasnitev in ureditev vprašanja slovenskih zadrug. Kajti samo tako bodo naposled prišli zopet do svojega tako krvavo zasluženega narodnega premoženja.

Razgovor z udarnico Elico Waldhauser-jevo

Pred kratkim sem izvedel, da je ena naših deklet, ki so se vrnile iz Jugoslavije, delala na mladinski progi Brčko—Banoviči in bila celo odlikovana z »Udarniško značko« za izredno požrtvovalnost pri delu.

Poiskal sem Elico, da bi mi povedala kaj več o življenju in delu na mladinski progi. Tovarišica Elica mi je rada odgovarjala na vsa vprašanja. Naj v naslednjem na kratko očrtam najin pogovor:

Vprašanje: Povej, tovarišica, kako si sploh prišla do tega, da bi se udeležila gradnje mladinske proge?

Odgovor: Že dalj časa sem bila v Jugoslaviji, kjer sem obiskovala gospodinjsko šolo. Veliko sem slišala o gradnji mladinske proge Brčko—Banoviči. Smatrala sem, da kot slovensko koroško dekle pri tem velikem delu za izgraditev jugoslovanske domovine ne smem izostati in zato sem se javila v delovno brigado.

Vprašanje: Kaj si hotela s svojo prijavo?

Odgovor: Predvsem sem želela pokazati svojo hvaležnost za vse, česar sem se naučila v šoli čisto brezplačno. Poleg tega pa je potrebno, da svet vidi, kam so usmerjene misli in želje nas koroških Slovencev, ki smo sestavni del slovenskega naroda. Dokazati hočemo, da nam je obnova in izgradnja naše matične države izredno pri srcu.

Vprašanje: Kakšno je življenje na mladinski progi?

Odgovor: Na progi delajo vsi brez razlike, fant ali dekle, mlajši ali starejši, mladina jugoslovanskih narodov ali mladina iz drugih držav, ki pomagajo pri gradnji proge. Razen telesnega dela, ki traja vsak dan 6 ur, smo se naučili marsičesa strokovnega, organizacijskega, političnega in prosvetnega. Pogosto smo v prostem času lahko videli lepo predstavo v kinu, obiskale so nas igralske skupine iz Beograda, Zagreba, Ljubljane in iz drugih mest. Večkrat pa je tudi naša brigada ali četa priredila kulturno prireditev ali veselico. Življenje na mladinski progi je tako pestro, da si kaj lepšega in bolj zanimivega ne moreš zamišljati. (Podrobnosti o življenju in o delu na mladinski progi glej »Slov. Vestnik« št. 16.) (Nadaljevanje na 4. strani)

Po naši zemlji

Tam, kjer teče bistra Zila...

Korotan je čuden svet,
še lipa ima hrastov cvet!

Najhujše delo je minulo, minuli pa so tudi naši žegni, ki smo jih letos obhajali spet po stari šegi in navadi prav slovesno. Sedaj jih mladina le še »poganja« tja do Šmartna, s katerim so potem vsi žegni za letos končani.

Le pravi domačin ve in razume, kaj pomeni ziljski »žegen«. Koliko je treba priprav, koliko čiščenja in snaženja, da je končno vse pripravljeno za ta največji praznik v letu! Pa kako tudi ne! Saj je običaj star in častitljiv in ukoreninjen v našem človeku, da se je ohranil skozi stoletja vse do danes pristen in nespačen, kakor ga opisuje že slavni rojak Matija Majar Ziljski. »Poju, muziciraju in rajaju vsakoga leta slovesno pod lipoj zelenoj, kadarkoli se obhadja v ziljskoj doline žegen, somenj, cerkveni shod. Župe ali fare, v kterih so ti visoki raji i druge ... slavljanske navade obične su sledeče: Gorjani, Čače, Šent Juri, Šent Pavel, Šent Štefan, Blatčani, Borljani, Melviče i Brda.«

Nacisti so praznovanje ziljskega žegna zavračali in v Beljaku niti niso dovolili nastopa s to »slovensko« navado. Vsaj v tem so bili iskrenejši kot koroški »znanstveni« narodopisci Koschierjevega in Graberjevega kova in njihovi »Heimatkreisi« in »Heimatspielgruppe«. Ali ni naravnost smešna trditev dr. Graberja, če pravi: »Končno na Koroškem ni nič čudnega, da se je pri Nemcih, ki so kulturno hitreje napredovali, ta običaj izgubil, medtem ko se je pri Slovencih, ki so to navado prevzeli od svojih nemških sosedov, dalj časa ohranil. Spet dokaz več, da je med obema koroškima narodoma vladal do danes dolgotrajen mir in da so Nemci tukaj izpolnili visoko kulturno poslanstvo...«

Na Koroškem res ni nič čudnega, tudi ne največja neumnost in podlost, če je treba znanstvenih dokazov za stoletno »mirno sožitje« in za dokaze visokega nemškega »kulturnega« poslanstva! Zato je potrebno celo, da se spremeni slovenska lipa v nemško hrastovo drevo ali pa da se lipa in hrast vsaj »objameta v nerazdružljivem objemu«. Kaže, da so taki dokazi danes spet posebno potrebni! Zato je bilo prvič v zgodovini potrebno ukrasti celo staro slovensko obredje ziljskega žegnanja na ta način, da so Čanjški »kulturonosci« s prevedbo izvirnega slovenskega obrednega besedila poskusili obnoviti »izgubljeni« nemški običaj. In to spakedrano »obnovljeno« šego ziljskega žegnanja bodo v kratkem predvajali celo v filmu, da bi s tem dokazali nemško lice slovenske Zilje. Slovenski Ziljani odločno protestiramo proti taki nepošteni zlorabi pristnih naših navad, proti temu najpodlejšemu načinu germanizacije! Vemo in se zavedamo, da so ti skrbni »obnovitelji« od Nemcev pozabljenih običajev isti »kulturonosci«, ki pobirajo podpise proti slovenskemu pouku v šoli in ki so poslali v ječo starega zaslužnega župnika, da so lahko zahtevali nemškega duhovnika. Vse kaže, da so tudi dosegli popoln uspeh. Saj jim je novi fajmošter pomagal pri pesnitvi nemškega besedila za starodavno slovensko melodijo. Stare ženice, ki vsak dan hodijo v cerkev, pa ne morejo k spovedi, ker novi fajmošter še ni imel časa, še manj pa veselja, da bi se naučil jezika svojih faranov. In tako je v Podkloštru, na Vratih, v Št. Pavlu, v Blačah in v Borljah! Povsod poleg šole tudi cerkev pridno pomaga ponemčevati! Saj na Koroškem veljajo druge zapovedi! Glavna se glasi: Le eno je potrebno, da se izneveriš svojemu ljudstvu in poslušaš nemško besedo!

Bug nam dajte dober čes...

Pa se motijo vsi, ki mislijo, da bodo na ta način slovensko Ziljo pokopali. Delovno ljudstvo, ki je v žegnanjskih navadah ohranilo spomin na borbo zoper neljudsko gospodo, bo tudi v bodoče kljubovalo vsem nakanam nedomačih mogotcev. Naprej se bomo Ziljani borili proti vsakemu, ki nam hoče vzeti, kar je pristno našega! Tujega nočemo, a svojega ne damo! Kdor pa misli, da lahko zamenja nemškega »Dachs-ija« z našim domačim »jazbecom«, ta ni razumel globoke vsebine našega narodnega blaga in tudi ne ziljsekga žegna. Ta ga naj le praznuje z nemško pesmijo, za krasno našo obredno pesem bi bilo preveč škoda! Autohtoni Ziljani bomo pa naprej peli lepo po domače:

»Ste kej bidle jazbeca, na vunej strani grabnča...!«

NASILJE NAD SLOVENSKIMI PROTIFAŠISTI NA KOROŠKEM NARAŠČA

Poročevalski urad OF poroča:

V petek 4. oktobra so bile racije v Dješčicah, Št. Ilju v občini Loga vas ter v pliberškem predelu. Racijo so vršili organi avstrijskih in zasedbenih oblasti. Racije so bile izvedene z večjim številom angleškega vojaštva in sodelovali so tudi motorizirani oddelki. Hišne preiskave so neposredno vršili organi avstrijskih oblasti, prisostvoval pa je tudi po en član zasedbene oblasti. Pri tej priložnosti so bili v Dješčicah aretirani Z i m a Pavel, Z i m a Ana in F i n ž g a r Stanislav. Vzrok aretacije je bil pri Zimi Pavlu ta, ker je imel doma spravljene še nerazdeljene legitimacije Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško. Vzrok aretacije Zime Ane je nepoznan. Stanislav Finžgar je bil aretiran zaradi tega, ker so našli pri njem neko knjigo v nemškem jeziku, v kateri je bila objavljena tudi slika maršala Tita. To knjigo je Finžgar kupil v trafiki v Vrbi. Vsi ti do 11.30 ure 5. oktobra še niso bili izpuščeni.

V nedeljo 6. oktobra bi morala biti v Velinji vasi slovenska prosvetna prireditev z igro »Svojeglavček«, kjer je imel Z i m a Pavel glavno vlogo. Z njegovo aretacijo so obenem preprečili slovensko kulturno prireditev, kar izrecno spominja na stare nacistične recepte in na preizkušene metode vojnega zločinca Maier-Kaibitscha. Ljudstvo je nad takim načinom ravnanja odgovornih oblasti nadvse ogorčeno in zahteva razčiščenje, kdo nosi odgovornost za ta nasilja.

V pliberškem predelu so bili aretirani Milač Lojze, slovenski izseljenec iz Blata, koncentracijski taboriščnik Štefan Martin iz Šmarjete pri Pliberku in provizor iz Pliberka Brumnik France in njegova kuharica. Vzrok njihovih aretacij je nepoznan in so vsi še vedno v zaporu. Vsi aretiranci so izraziti antifašisti in zavedni Slovenci. Kolikor je znano, ni bil aretiran še nihče drug razen antifašistov in zavednih Slovencev.

GONOVEČE PRI PLIBERKU

Da ne boste mislili, da pri nas ni zanimanja za naš list »Slovenski vestnik«, se vam oglašamo, čeprav ne s preveč veselimi novicami. Težko pričakujemo vsake nove številke lista, ker vidimo, da iskreno brani naše koristi in nas vzpodbuja v borbi za naše pravice.

Minula vojna in nacistični režim sta nam povzročila veliko gorja. Najhujši udarec za našo malo vasico je v tem, da se sedem mladih fantov ne bo več vrnilo. Abnarjev in Ambruzov sta bila edina sinova, na katere sedaj onemogli starši zaman čakajo. Nad 60 let staro Ambruzovo mater so gestapovci več tednov vlačili po zaporih, samo ker je žalcvala za svojim edincem. Pred tremi meseci pa so jo gestapovski nasledniki ponovno zaprli pod pretvezo, češ da so partizani pri sosedu odgnali nekega jugoslovanskega fašista. Vse doslej še ni bilo obravnave in stara ženica je še vedno v zaporu. Da bi bila mera gorja polna, so kmalu po aretaciji gospodinje neznanci ponoči ukradli 70 let staremu Ambruzovemu očetu, na čigar ramenih leži vse breme Ambruzovega gospodarstva — edini bencinski motor, tako da si danes sploh ne more več pomagati. Prebivalstvo pa se sprašuje, kako je vse to v demokratični Avstriji mogoče in zakaj se oblast ne pobriga, da bi oškodovana družina prišla do svoje pravice in do ukradenega stroja.

RUDA — GORENČE

V nedeljo 29. septembra je slovensko prosvetno društvo pod vodstvom Mirkota Brumnika priredilo zelo dobro uspelo veseloigro »Pri gospodi«. Domači pevci so z narodnimi pesmimi prireditev lepo poživili. Obisk je bil zelo številen. Pričakujemo, da bodo mladi prosvetaši pogumno nadaljevali z začetim delom in nas kmalu razveselili z novo prireditvijo.

Dne 1. oktobra si je Zidejev Berti vzel za svojo življensko družico Marktlovo Doro. Cerkveni obred je opravil ženinov brat č. g. Franc Brumnik iz Pliberka.

Mlademu paru želimo obilo sreče.

Smrt Valentina Omanna

V četrtek 3. t. m. se je dogodila v Celovcu grozna nesreča. Angleški avtomobil je povozil nastavljenca deželnega gradbenega urada Omanna Valentina. Omann se je ob dveh popoldne peljal s kolesom v urad, ko ga je komaj 200 metrov od stanovanja podrl težak vojaški avtomobil, da je obležal mrtev na tleh. Vozač je vozil naprej, ne da bi se bil brigal za ponesrečenca, sodni zdravnik pa je prišel šele poldrugo uro pozneje na mesto nesreče. Z Omannom, ki zapušča ženo in pet mesecev starega otroka, izgubi celovška slovenska družina požrtvovalnega tovariša. Doma iz Zahomca na Zilji je bil Potočnikov Tinja jeklen značaj, ki nikdar ni pozabil, da ga je rodila slovenska mati. In tako ga najdemo na delu kot tajnika celovške »Bisernice«, kot odbornika v Mohorjevi družbi in sotrudnika pri celovški hranilnici. Med vojno mora zaradi ovadbe kot zaveden Slovenec iz zaupniškega pisarniškega mesta na fronto. Ko se vrne po dolgih letih domov, ga takoj spet najdemo kot predsednika Mestnega odbora OF v Celovcu. Zato se je tudi zbralo poleg celovških znancev veliko število Ziljanov in Rožanov v soboto na pokopališču v Trdni vasi, da mu izkažejo zadnjo čast. Poleg zastopnika deželnega gradbenega urada se je poslovil od njega v imenu Slovenske prosvetne zveze tov. dr. M. Zwitter, v imenu OF tov. Tone Jelen, cerkvene obrede pa je opravil njegov domačin č. g. duhovni svetnik Filip Milonik. Težko prizadeti ženi s sinčkom in Potočnikovi in Primikovi družini izrekamo iskreno sožalje.

Prošnja za potovanje v Brčko-Banoviči

V zvezi s prošnjo za potovanje koroških mladincev na mladinsko progo Brčko—Banoviči smo izvedeli, da se bo vloga obravnavala na prihodnji seji ministrskega sveta, ki bo konec tega tedna ali v teku prihodnjega tedna. Nato pa bo predana zavezniškemu svetu, ki dokončno odloča o rešitvi.

POZIV

Politični interniranci, obsojenci in zaporniki!

Da vam bomo mogli z organiziranim delom pomagati pri popravi škode, ki ste jo utrpeli zaradi internacije, zaporov in obsodb ali pa z izgubo družinskih članov, se oglasite čimprej v pisarni »Slovenske sekcije koroške deželne zveze bivših političnih preganjancev« v Celovcu, Salmstrasse 6.

Vsi, ki ste vprašalne pole sprejeli, jih čimprej izpolnite in pošljite na gornji naslov.

Koroška deželna zveza bivših političnih preganjancev, Slovenska sekcija.

(Nadaljevanje s 3. strani)

V p r a š a n j e: Kakšno delo pa je opravljala tvoja četa?

O d g o v o r: Naša četa je delala nekaj časa pri nasipanju, največ pa pri težkem betonskem delu. V teku enega meseca smo napravili 4 večje in 8 manjših prekopov.

V p r a š a n j e: Kakšno je bilo tvoje delo?

O d g o v o r: Še z enim tovarišem iz Maribora sva z lopatami mešala beton. Sedaj je za betonske delavce znatno laže, ker so v zadnjem času dobili stroje za mešanje betona.

V p r a š a n j e: Kaj si pri svojem delu ustvarila takega, da si bila imenovana za »udarnico«?

O d g o v o r: Za udarnika ni dovolj, če samo enkrat prekorači vsakdanje povprečno delo, ampak mora pokazati trajno voljo do dela v razmerju z njegovimi telesnimi sposobnostmi, delati v nadurah itd. Pri nasipnem delu sem povprečno premaknila vsak dan 2 in pol do 3 kubične metre zemlje, medtem ko so normalno računali na vsakega 1 do 1 in pol kubičnega metra zemlje. Pri mešanju betona sem povprečno predelala 1 in četrt kubičnega metra na dan, medtem ko je bilo sicer treba predelati samo pol kubičnega metra. Poleg tega sem imela v dveh mesecih nad 100 nadur.

V p r a š a n j e: Kako lahko postane brigada ali četa udarniška?

O d g o v o r: Čete in brigade se obvežejo, koliko bodo v določenem roku napravile. Če to obvezo prekoračijo, bodisi da delo dokončajo pred določenim rokom, ali pa da v določenem roku napravijo več, kakor so se obvezale, lahko postanejo udarniške brigade ali čete. Tista brigada, ki svoje obveze v največji meri prekorači, pa dobi prehodno zastavico, ki pomeni najvišje odlikovanje. Prehodna zastavica se predaja vsakih deset dni.

V p r a š a n j e: Ali tekmuje mladina med seboj samo pri delu ali tudi pri drugih stvareh?

O d g o v o r: Tekmovali smo na vseh področjih: pri učenju, pri kulturno-prosvetnem delu, v fizkulturi (nogometne in druge tekme), posebno pa v disciplini in morali v četah in brigadah.

V p r a š a n j e: Kaj ti je na mladinski progi Brčko-Banoviči najbolj ugajalo?

O d g o v o r: Najboljši dokaz, da mi je tam prav vse kar v največji meri ugajalo, je to, da sem se takoj spet javila za Brčko—Banoviči, čim sem izvedela, da se pripravlja »Koroška brigada«.

Danilo

S čim se ukvarja koroška varnostna direkcija

Župnik dr. Ogris odgovarja na podle klevete

Dne 12. septembra tega leta je celovški list »Volkswille«, glasilo KP za Koroško, objavil pod gornjim naslovom pismo koroškega varnostnega direktorja Stossierja, ki ga je ta poslal na Dunaj. V tem pismu omenja koroški varnostni direktor, da bi bilo treba nadzirati zasebno pošto koroške antifašistične mladinke Milene Mohorjeve iz Škocjana ter njenih prijateljev in somišljenikov na Dunaju in drugod. Obenem pismo varnostnega direktorja grdo obrekuje župnika dr. Josipa Ogrisa iz Loč.

V zvezi s tem smo prejeli od župnika dr. Ogrisa pismo, ki ga objavljamo v celoti.

»Cenjeno uredništvo!

Prosim, da objavite naslednje vrstice, ne toliko v lastno opravičevanje (pametnim ljudem ni treba, drugim pa ne pomaga), temveč da bi se osvetlile na Koroškem vladajoče ‚intimne zveze'.

‚Volkswille' je prinesel v septembru ‚zaupno' pismo celovške varnostne direkcije, ki vsebuje imena koroških Slovencev, med drugimi tudi moje, češ da bi bilo potrebno nadzirati njihovo zasebno dopisovanje. Tam so izrečena tudi razna sumničenja.

V pismu od 14. septembra sem zahteval od koroške varnostne direkcije imena obrekovalcev, ker je to moja dolžnost in moralna pravica. Odgovora nisem dobil. Pač pa je bil 21. septembra z dovoljenjem varnostnega urada v celovški ‚Volkszeitung' priobčen dopis, ki je v njem na nedvoumen način izrečeno, da so imenovane osebe, torej tudi podpisani, ‚na podlagi še nepotrjenih obvestil osumljene prenašanja nedovoljenih poročil', ali kratko in jasno povedano: osumljene vohunstva ali špionaže.

Slavni Strossmayer je nekoč rekel o neki vladi, ‚da je neumna in zlobna'. To velja tudi o teh ‚še nepotrjenih obvestilih'. Neumna so, ker noben količkaj pameten človek ne bo špioniral po pismih, ki so itak podvržena cenzuri. Zlobna pa so, ker je njihov namen očividen, namreč da bi me (govorim le o svoji osebi) na ta način zopet spravili v ječo, ali pa še bolje, v kakšno plinsko kamrico, ker vsakdo ve, da se špionažne zadeve ne jemljejo za šalo.

Če so bila ta obrekovalna ‚obvestila' vposlana po ukazu ali iz kakršnih koli lastnih nagibov, posredno ali neposredno, je zaenkrat brez pomena. Važno je le to, da se najdejo tisti viri, ki iz njih izhajajo te motne vode. Ker do danes na mojo zahtevo ni bilo odgovora, ga hočem dati sam.

Ti temni viri so pač isti, iz katerih se vsa taka ‚obvestila' izlivajo že od leta 1921. Začenši od priljubljenega pobiranja podpisov in ovadb na urade, podpisanih in nepodpisanih, pa do tistega v neki pisarni pozabljenega koncepta nacističnega krajevnega vodje, katerega original mi je prinesel nacijsko ječo in 52 mesecev neprostovoljnega dopusta v pregnanstvu. Po moji vrnitvi so me zopet skušali nasilno odstraniti, toda to se jim je ponesrečilo. In to blatenje ob 25 letnem ‚jubileju' nenehnega, načrtnega preganjanja pomeni pač nov poskus, da bi me za vsako ceno odstranili.

Vsi ti poskusi se vlečejo kot rdeča nit k istim virom, k istim ‚obveščevalcem', ki sicer po lisičje spreminjajo svojo zunanjo politično barvo, nikoli pa svoje notranjosti. To so isti, ki so se v noči od 8. do 9. maja 1945 zelo neradi, a zelo spretno preselili iz rjave ‚Ostmarke' v ‚demokratično' Avstrijo. Navdušeno pa so se vrnili (ne vsi, marsikateri so res spregledali) k staremu delu: da si izravnajo pot v kak nov ‚rajh'. Zaradi tega hočejo odstraniti vse, ki se takemu početju upirajo. Zato je nekdo že lani v varni razdalji 10 km kmalu po moji vrnitvi dal duška svoji žalosti, češ da se je podpisani ‚žalibog vrnil'. Zato je neka ‚bogoverna' priseljenka nekaj tednov pozneje pravila, da ima podpisani ‚ponarejene papirje' (čemu bi bili ti potrebni in koristni domačinu — Koroščcu, ki je že nad 30 let tukaj, je pač velika uganka). Zato so letos spomladi, ko so skušali nekoga drugega spraviti ob službo, a se jim končno vendar ni posrečilo, mogli tedaj otroci nekaterih prav posebno dobro ‚poučenih' staršev, kakor leta 1941 napovedati v šoli, da bom kmalu tudi podpisani odstranjen. Zato so me sedaj napravili za ‚špiona', z raznimi zabeljenimi dodatki iz vohunskih romanov, da bi se enkrat izpolnila tako iskrena želja teh ljudi po moji odstranitvi.

Vsi ti poskusi pa naj domačine odvrnejo od nekaterih, za te ljudi zelo mučnih vprašanj: Kako je bilo tedaj, ko so ustrelili borca — domačina, ki so ga krstili za ‚bandita', ko so bili drugi domačini odvedeni v koncentracijsko taborišče; kdo je dal potrebne podpise za izselitev, kdo je ‚kupoval' blago in druge potrebščine tako poceni pri izseljenih sosedih itd. Vsa taka neumna vprašanja se najlaže spravijo s sveta na ta način, da se ponovijo gestapovske metode pred 8. majnikom 1945, tako si mislijo prizadeti.

Nedvomno so to tisti viri, ki se iz njih že 25 let izliva neusahljiva reka temnih ‚obvestil'. To so isti viri, ki so krivi vsega sedanjega gorja in ki imajo danes spet odločilno besedo v javnem življenju: od koroške ‚zgodovinske vede' in gospodarstva pa do obveščevanja varnostnih organov. Žalibog komandirajo ponekod tudi v cerkvenih zadevah. Vsi ti se nadejajo, da se bodo njihovi kolovodje kmalu spet vrnili iz udobnih taborišč, k čemur nezavedni in nepoučeni ljudje pomagajo s svojimi podpisi.

Ti ljudje še naprej živijo v miselnosti minulih let, da smemo biti mi samo sužnji ‚gosposke rase'. Če pa tega nočemo, smo jim tudi za naprej kvečjemu primerni za ječe, kjer bi se smela z nami kakor v minulih letih po mili volji igrati ‚gosposka rasa'. Kdor pa se temu naziranju upre, je hujskač, šovinist, komunist ali kaj podobnega.

Toda svet je od Stalingrada in Normandije že zelo napredoval tudi v tem pogledu, in zato ne bo miroval vse dotlej, dokler ne pride prava demokratična svoboda.

Loče, dne 25. septembra 1946.

Dr. jur. Josip Ogris, župnik.«

„Zmaga v nemški noči"

Med vsemi krivimi in lažnivimi preroki, ki so pisali o 10. oktobru 1920 in o tistem »delu nemške zgodovine, ki se je izpolnila na Koroškem«, ne smemo prezreti Hansa Steinacherja, ki pravi sam o sebi: »Kajti stal sem tako neposredno v dogajanju, da mi ni samo mogoče, ampak sem tudi dolžan, da bolj izčrpno, kot sem to storil doslej, opišem ono dogajanje, ki v vsej stiski Nemčije nima para«. In sedaj, vi bahači z zmago 10. oktobra, poslušajte izpoved svojega svetlega borca, pred katerim ste se klanjali vsi brez izjeme:

»Na Koroškem se je borila nemška pokrajina, navezana samo na svoje lastne sile, ločena od Reicha, ki pa se je vendar ravnala po večnem zakonu Nemcev. Borba do zmage se ni nanašala samo na boj z orožjem: bila je tudi politična borba, ki jo je nemštvo vodilo z vsemi silami svoje življenjske odpornosti. Ne samo napačni, temveč tudi smešni so bili vsi poskusi »avstrijske« povojne dobe, da bi pokazali uspehe Koroške v dvoletni borbi od 1918 do 1920 kot »zmago avstrijske državne misli«. Borba Koroške se je mogla vršiti samo kot nemška borba v zavesti odgovornosti do bodočega Reicha, do narodnosti in do domovine. Tudi to naj dokazuje in izpoveduje moje delo.

Prepoved priključitve po saintgermainskem diktatu in navzočnost mednarodne komisije v Celovcu je vsenemško misel znatno ovirala... Vendar smo našli vedno spet nove poti, da smo mogli v svojem boju naglašati, da se priznavamo kot eno z Nemčijo.

Nasprotno pa je bilo v našem glasovalnem boju priznanje k Avstriji popolnoma brezpomembno. **Naš propagandni material besede »Avstrija« skoraj ne pozna.**

Zame je veljala samo po sebi razumljiva zapoved, da glasovalne borbe ne vodim za priključitev k Avstriji, ampak za velikonemško bodočnost. Glasovi za Avstrijo naj bi zavarovali našo pravico za vrnitev v Reich. Ker pa zaradi prisotnosti zavezniških zastopnikov, predvsem Francozov, ki so prežali na vsako »vsenemško propagando«, nismo smeli kričati »Deutschland«, **»Oesterreich« pa nismo hoteli,** smo si izbrali za svoj bojni klic pač »Kärnten« in smo v Koroški gledali staro vojvodino rajha.

Spomladi 1920 smo dobili prvo neposredno zvezo z Berlinom...

Zmaga je bila izvojevana, pomnožena odgovornost za celotno nemško ljudstvo je ostala.

Bilo pa je jasno, da bo dokončen mir v tej deželi šele, če bo »zmago v nemški noči«, ki so jo izvojevali Korošci 10. oktobra leta 1920, branilo vse nemško ljudstvo.

In tako je na starih bojnih tleh Koroške zanaprej posebno močno živela aktivna vera v velikonemški Reich.« (H. Steinacher: »Sieg in deutscher Nacht«.)

Ta velikonemška vera je posebno močno oživela vsako leto pri proslavah obletnice 10. oktobra pod starim geslom «Kärnten frei und ungeteilt«. Pod tem geslom je »zmaga v nemški noči« dovedla do naše izselitve, je v neprikritem sovraštvu do skrajnosti stopnjevanega nacionalnega šovinizma pozabila vse zakone človečanstva ter z uničevanjem in iztrebitvijo ljudi in narodov skozi potoke krvi gazila po poti požrešnega nemškega imperializma.

Kdo naj po vseh teh bridkih izkušnjah veruje, da ima današnje geslo »Kärnten frei und ungeteilt« drugo vsebino?

Preveč nepretrgano se vleče to geslo od 1920 do danes! Zato ga nujno odklanjamo in se z vso doslednostjo »borimo proti šovinizmu in sleherni njegovi obliki, kajti kakor izvira šovinizem iz zaostalosti, tako je sredstvo najtemnejše reakcije in imperializma. Na osnovi ljudske demokracije se borimo za popolno enakopravnost slovenskega in avstrijskega ljudstva v političnem, upravnem, kulturno-prosvetnem in gospodarskem uveljavljanju.«

KOROŠKA V BORBI

Koroški Slovenci v prvi avstrijski republiki

Dne 18. novembra 1920 so avstrijske oblasti prevzele cono A. Deželni zbor je že na svoji seji 28. septembra, torej tik pred glasovanjem, sklenil svečano zagotovilo, »da hoče varovati narodno in jezikovno posebnost slovenskih deželanov in skrbeti za njihov duhovni in gospodarski procvit prav v enaki meri kakor za nemške prebivalce dežele«. V razglasu na prebivalstvo plebiscitnega ozemlja je koroška deželna vlada slovesno izjavila: »Obljubljamo vam, da bomo v bodoče odstranili iz dežele vsak narodni prepir in vsako sovraštvo.«

In kaj pravi k temu zgodovina koroških Slovencev?

PREGANJANJE KMETOV IN KMEČKIH FANTOV

Grof Helldorf, grof Thurn in veleposestnik Voigt so slovenskim kmetom v Selah prepovedali uporabo planin za poletno pašo in jih s tem hudo oškodovali pri živinoreji. Grof Helldorf je v Grebinju odvzel vsem Slovencem polja in pognal slovenske najemnike.

Dne 23. maja 1922 so bili na Krčanjah s klici »Hura, Čuši!« napadeni Slovenci Peter Hafner, ki so ga ranili z nožem na glavi in v hrbet, z nožem v hrbet je bil zaboden Boštjan Klade, prav tako njegova žena, in poleg teh so bili ranjeni tudi Nace Hafner in Vinko Preiner. Vsi napadalci so bili znani. 28. julija 1922 je bila v Velikovcu sodnijska obravnava. Eden od napadalcev je bil obsojen na tri dni pogojno, vsi drugi pa so bili oprošceni, češ da so bili napadalci »heimattreue« fantje, medtem ko so bili napadenci »jugoslovansko usmerjeni«.

Dne 19. marca 1926 je umrl veliki koroški trpin Pavel Migler v Tinjah. Kot invalid se je vrnil iz svetovne vojne. Po umiku Slovencev je leta 1919 »Volkswehr« napadla njegovo hišo. Migler se je branil s svojo lovsko puško. Ker je vedel, da se bo tolpa kmalu vrnila, je pravočasno zbežal na Spodnje Štajersko. Toda zboli mu otrok in Migler se vrne domov. Ko stoji ob smrtni postelji svojega otroka, poči strel in krogla udari tik njega v steno. Migler zbeži. Kmalu za tem jih pride še več nad njega, spet jim uide, toda opazijo ga in streljajo za njim. Mož se poda sam na državno pravdništvo, da bi bil vsaj življenja varen, če ga že zaprejo. Res je državno pravdništvo poskrbelo, da je bil življenja varen. Zaprli so ga. In 25. avgusta 1920 mu požgejo hišo, decembra 1920 pa hišo njegove žene, kamor se je njegova družina po požigu prve hiše preselila. Začel je zidati in si zato kupil konja, pa mu ga je vzel »Heimatdienst«. Sosedje so mu svetovali, naj proda obe posestvi in se izseli, da bo imel mir. Nadaljnjih muk ga je rešila smrt, ko je imel komaj 36 let.

PREGANJANJE SLOVENSKIH DELAVCEV

Zaradi izida glasovanja je moralo večje število slovenskih delavcev zapustiti delo v jeklarni v Borovljah. Ostali so pa starejši in taki z družinami. Poklicali so jih na občino, jim tam izročili zadnjo mezdo in delavske knjižice ter jim izjavili, da so odpuščeni. Med odpuščenimi so bili tudi taki, ki so nad 30 let delali v tovarni in pri delu ohromeli ali deloma oslepeli. 13 delavcev se je na vse mogoče načine trudilo, da bi jih zopet sprejeli na delo. Vse zaman. Ravnatelj Schnetzer je vse prošnje odklonil. Prav tako so bili odpuščeni slovenski železničarji v Podrožčici. Ni zaleglo nobeno posredovanje pri železniškem ravnateljstvu in ne interpelacije v koroškem deželnem zboru.

PREGANJANJE INTELIGENCE

28 domačih slovenskih učiteljev je bilo odpuščenih. Koroška vlada jih ni hotela sprejeti v službo. Samo štirje so nato ostali na Koroškem in od teh je eden dobil leta 1925 službo v popolnoma nemškem kraju.

Dne 13. marca 1922 se je kakih šestdeset Nemcev pod vodstvom deželnega sodnega svetnika Pötscha in župana Kanduta v Velikovcu zbralo pred hišo, kjer sta stanovala dr. Petek in bivši nadučitelj v slovenski narodni šoli Kupper. Zahtevali so, da morata do 1. aprila zapustiti Velikovec, češ da pozneje ne morejo jamčiti za njuno življenje.

(Iz »Spominov korošk. slov. polit. voditelja«)

(Dalje)

PALAČA SOVJETOV

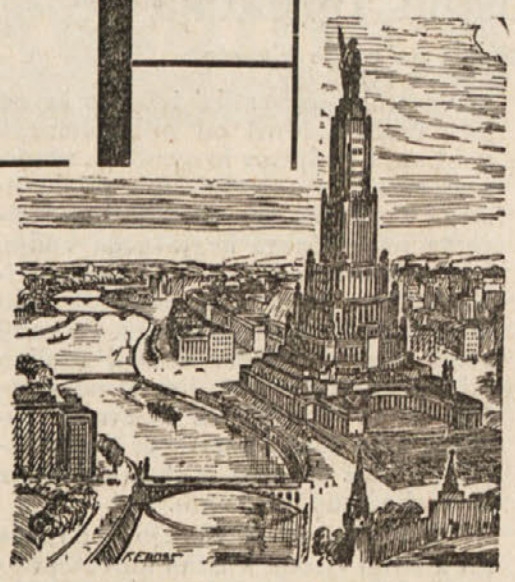

Nekega pomladnega dne leta 1931 se je ustavilo na enem od osrednjih moskovskih trgov, nedaleč od katedrale sv. odrešenja, več vladnih avtomobilov. Iz njih so stopili Stalin, Molotov, Vorošilov in še nekateri drugi člani vlade.

Ko si je Josip Visarionovič ogledal kraj, je dejal:

»Tukaj bi lahko zidali. Izdajte nalog, da se prično pripravljalna dela.«

Šlo je za tisti veličastni gradbeni načrt, ki naj bi postal največji spomenik Leninu ter prikazal moč in veličino ZSSR.

Takoj nato je sovjetska vlada razpisala natečaj za načrte palače sovjetov.

V teku leta 1932 je prejela juryja več ko 300 načrtov in predlogov od arhitektov vsega sveta. Tega natečaja

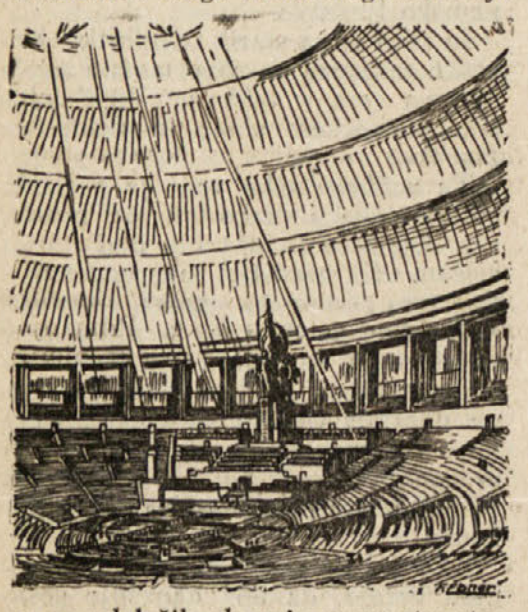

so se udeležile skoraj vse umetnostne akademije in šole za arhitekte Evrope in Amerike.

Nato je bila prirejena v moskovskem Muzeju za upodabljajočo umetnost razstava teh načrtov, ki je imela živahen obisk. Med poslanimi osnutki je bilo lepih in učinkovitih cela vrsta. In vendar ni bilo med vsemi niti enega, ki bi ga vseskozi stroga juryja usvojila. Če pogledamo na načrte za gradnjo palače sovjetov — v obliki globusa, gigantskega traktorja, odsekane piramide itd., moramo reči, da je vendarle prva doba natečaja prinesla najboljše umetniške domisleke ter mnogo pripomogla k izdelavi dokončnega načrta, ki ga je pozneje potrdila vlada.

Na prostranem, razritem stavbišču sredi velemesta stojijo danes mnogoštevilni stavbni stroji in velikanske skladanice gradiva. Na nekem delu stavbišča že štrlijo v višino snopi jeklenih palic železobetona. Eno stran stavbišča obrobla voda Moskve, druge strani pa visoka ograja iz desk, ki skozi njo vodi več vrat. Mnogo dela je že storjenega. Železobetonski temelji najvišjih delov palače sovjetov so že šest nadstropij globoko v zemlji. Na temeljih počivajo ogromni jekleni okviri kot podlaga za železobetonsko konstrukcijo poslopja. Do leta 1940 je palača sovjetov rasla v globino, šele nato v višino. Iz dneva v dan prihajajo na stavbišče neskončne avtomobilske kolone z betonom in kovino, ponoči razkladajo cestne železnice, določene za prevažanje blaga, svoja bremena in na bregu Moskve raztovarjajo ladjice tovore železa in jekla.

NAJVIŠJA ZGRADBA SVETA

Nato je delo ustavila vojna. Ustvaritelji načrta pa niso držali križem rok. S pomočjo skupine inženirjev, kiparjev in umetnikov so izpopolnili načrt tako, da je bil v primeri s prvo zasnovo daleč boljši. V njegovi zunanjosti je dostojno upodobljena doba velike Domovinske vojne in junaško delo dvestomilijonskega sovjetskega ljudstva. Palača sovjetov bo po načrtu najvišja zgradba sveta visoka nad 400 metrov.

Trenutno najvišje poslopje sveta, znani new-yorški nebotičnik »Empire State Building« bo s svojimi sto nadstropji daleč pod vrhom bodoče palače sovjetov.

Teža palače bo znašala približno dva milijona ton, kar je nekako dvestokrat večja teža, kot jo ima Krimski most čez reko Moskvo. Jekleno ogrodje te gigantske stavbe bo tehtalo več ko 300.000 ton, kar je tolikšna količina kovin, da bi zadostovala za zgraditev petih nebotičnikov, kot je »Empire States Building« in dveh Eiffelovih stolpov.

Zunanje stene palače bodo pokrite s svetlo sivim kavkaškim marmorjem. Za notranjo opremo so izbrali v vseh republikah Sovjetske zveze posebno učinkovite in odporne vrste marmorja. Zunanja razsvetljava palače sovjetov in kipa na njej bo porabila toliko električnega toka, kolikor ga porabi 40.000 svetilk na ulicah Moskve. Noben glas ne bo mogel od zunaj prodreti v dvorane. Masivne stene in bronasti okviri s trojnim steklom bodo poskrbeli za skoraj popolno izolacijo glasu.

PROSTOR ZA 40.000 LJUDI

V palači sami bodo na vsakem koraku majhni parki in cvetlični nasadi. Zraku, ki bo v palači, bodo lahko umetno primešali osvežujoči duh gozda in morja. Iz sleherne stanovanja v Moskvi, ko bo imelo televizijski aparat, bo mogoče prisostvovati vsem dogodkom, ki bodo v velikih dvoranah.

V velikih in majhnih dvoranah, ležečih v raznih nadstropjih, se bo lahko istočasno zbralo 40.000 ljudi; velika dvorana s kupolo bo lahko že sama sprejela 21.000 ljudi.

Okoli velike dvorane bodo prostorne sobane in dvorana za vladne sprejeme, ki bo imela prostora za 2500 ljudi.

Kakšna bo velika dvorana? Sredi nje bo na najnižjem mestu prizorišče, od koder bodo rasle postopoma vrste sedežev v polkrogu kot v rimskem gledališču. Prostor za lože, namenjen za prezidij, člane vlade, diplomatski zbor in za zastopnike tiska, bo odrezal okroglino dvorane kot struna na loku. Med zadnjo vrsto sedežev in med steno pokrito z marmorjem bo širok hodnik za sprehajanje. Na njegovih stebrih bo počivala velika kupola. Čez

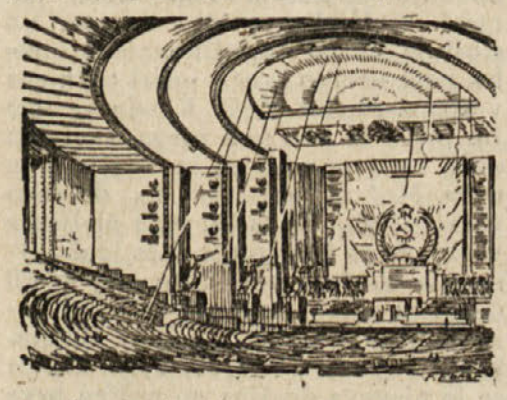

dan bo imela dvorana sončno svetlobo, zvečer pa bo zagorela stropna razsvetljava in razlila svojo luč po velikanski dvorani, ne da bi obiskovalec vedel, odkod prihaja luč. V veliki dvorani bodo zelo pazili na zvočnost, tako da bo moči slišati na najbolj oddaljenem sedežu glas predavatelja ali pevca in tudi nežne zvoke gosli.

Na kongresih, ki se jih udeležujejo delegacije raznih narodnosti, **bo možno govornika poslušati istočasno v različnih jezikih narodov ZSSR in v najvažnejših evropskih jezikih.**

Naprava radiotehnične spojke za konference bo omogočila, da se bodo mogli udeležiti konference funkcionarji, ki bodo istočasno daleč od Moskve, n. pr. v Tiflisu, Irkutsku ali Alma-Ati.

Glavni vhod bo zavzemal skoraj vso širino pročelja in bo imel ob strani obeliske iz porfirja, ki bo na njih vklesano besedilo slavne Stalinove prisege spominu V. I. Lenina. Vhod bodo krasili grbi zveznih republik z grbom ruske federacije v sredini.

»KIP SVOBODE JE ZA POLOVICO MANJŠI«

Palača sovjetov se bo dvigala v treh arhitektonskih razvrstitvah, ki bodo organično prehajale druga v drugo. V valjasti zgradbi bo veliko število nadstropij. Približno v višino sto metrov, kar odgovarja hiši s pet in dvajset nadstropij — bodo stali orjaški kipi junakov, ki bodo predstavljali prijateljstvo in enakopravnost narodov Sovjetske zveze ter njihov boj za svobodo in neodvisnost sovjetske domovine. Na zunanjih ploščadah sten so zamišljene okrogle, odprte terase, s katerih bo lep razgled na glavno mesto. Najvišja terasa bo pri nogah Leninovega kipa. Do nje bo vozilo hitro dvigalo.

Največji kip na svetu je doslej znameniti ameriški kip svobode na skalnem otoku pri vhodu v new-yorško pristanišče. Kakor znano, so ta kip Francozi leta 1886 podarili Amerikancem. Ta bronasti kip je 49 metrov visok. Še danes je čudo gradbene umetnosti. Razsežnosti tega kipa so resnično veličastne.

Leninov kip bo še enkrat večji kot kip Svobode v Ameriki in bo 100 metrov visok. Njegov podstavek bo 300 metrov visok orjaški stolp — palača sovjetov.

Ta, visoko nad Moskvo dvigajoči se kip Vladimirja Iljiča, ki bo ponoči ožarjen z bleščečo svetlobo križnih žarometov, bo mogoče videti daleč po deželi. Palača sovjetov bo stala na največji in najbolj razkošni cesti Moskve. Ta cesta se bo pričela po načrtu za izgraditev prestolnice na trgu Džeržinskega ter bo vodila mimo trga pred palačo sovjetov v Leninove gore, za katerimi se bo izgubila v gozdni ravnini.

Da malo primerjamo: Elizejske poljane v Parizu so široke 80 metrov, berlinska cesta Unter den Linden 60 metrov, dunajska krožna cesta Ring 59 metrov, Pennsylvanska avenija v Washingtonu 49 metrov in Mail v Londonu 40 metrov...

Cesta mimo palače sovjetov **bo pa 250 metrov široka.** Vzdolž te mogočne ceste so zamišljene veličastne zgradbe in veliki parki s številnimi skupinami kipov in vodometov: vse to bo nudilo sliko resničnega veličastva.

Moskovčani bodo v prihodnjih letih lahko opazovali nenavadno delo: številne hiše, da, cele ceste v bližini stavbišča za palačo sovjetov se bodo začele premikati in mnogo stanovanjskih hiš se bo **premaknilo za 500 m v stran, bliže h Krimskemu mostu.**

Trg sv. Marka v Benetkah, Trg sv. Petra v Rimu in pariški trg »Etoile« veljajo kot največji mestni trgi na svetu, vendar se bodo zdeli v primeri z bodočim trgom, ki se bo razprostiral pred palačo sovjetov, **neznatni.** Okoli palače bodo nastali veliki parki in vodometi, ki jih bodo ponoči obsevale pisane luči žarometov.

Ko bodo nato na Moskvo že legle večerne sence, bo Leninov kip še dolgo žarel v večerni zarji. In zjutraj se bodo prvi zlati žarki vstajajočega sonca igrali okoli ogromnega lika Vladimirja Iljiča Lenina.

Z vrtoglave višine bo Lenin pozdravljajoč iztegnil svojo roko nad Moskvo in nad vso neizmerno sovjetsko deželo.

A. Loginov

ZGODOVINSKA RAZSODBA

Sodba je objavljena... Sodna razprava proti glavnim nemškim vojnim zločincem je končana.

Skozi deset mesecev je mednarodno vojaško sodišče štirih sodnikov, zastopnikov ZSSR, ZDA, Velike Britanije in Francije z največjo skrbnostjo in pozornostjo preiskovalo številne dokumente in stvarne dokaze ter zasliševalo priče, med njimi na ducate ljudi, ki so bili preživeli strahote fašističnih taborišč smrti. Te priče so postale grozeči tožniki strašnih zločinov hitlerjevske razbojniške tolpe, ki se je imenovala nemška vlada.

V teku dvanajstih mesecev so se pojavljale v sodni dvorani nürnberškega sodišča dan na dan pred očmi sodnikov in vsega sveta grozotne slike iz nedavno minulih dni, številni, nezaslišani zločini, ki so jih bili zagrešili hitlerjevci proti miru in človečnosti, proti splošno veljavnim moralnim načelom in pravilom mednarodnega prava, proti milijonom in milijonom oropanih, do smrti mučenih, uničenih in nedolžnih.

Sodišče je razkrinkalo povzročitelje, organizatorje in voditelje teh nečloveških zločinov, ki so pokrili obtožence z večno sramoto. Odkrilo je in ožigosalo kot najhujše zločine blazne, krvave načrte nemških fašističnih zavojevalcev, ki so pripravljali, organizirali in podnetili drugo svetovno vojno, da bi zasužnjili svobodoljubne narode in vzpostavili svojo svetovno nadoblast.

Sodišče je obsodilo na smrt poglavarje zločinskega nemško-fašističnega napada. To je pravična kazen, pravično povračilo za strahote vojne, za nezaslišane zločine, za bolečine in trpljenje, ki so jih narodi in države pretrpeli od nemško-fašističnih rabljev.

Sodba mednarodnega sodišča je potegnila črto pod dogajanja druge svetovne vojne. S to sodbo je obsojenih na smrt dvanajst glavnih vojnih zločincev, ki so bili pahnili svet v največjo napadalno vojno, kakršne človeštvo ni nikoli doslej poznalo in ki je osramotila nemški narod, ki je postal žrtev zločinske klike nemških fašističnih kolovodij. V tej vojni so združene sile demokratičnih dežel zedinile svoje napore, da razbijejo zahrbtnega zavojevalca. Zmagale so nad temno armado hitlerjevskih osvajalcev in osvobodile narode nemško-fašističnega suženjstva.

V soglasni sodbi proti glavnim obtožencem, ki so skupaj s Hitlerjem, Göbelsom in Himmlerjem najbolj odgovorni za to vojno in za zločine nemških osvajačev, se zrcali bojna pripravljenost Sovjetske zveze, ZDA, Velike Britanije in Francije, bojna skupnost, ki je privedla do svetovno zgodovinske zmage nad Nemčijo in nad Japonsko. Ni slučaj, da prav te dni v Tokiu zaseda drugo sodišče, ki sodi japonske vojne zločince.

Sovjetsko ljudstvo in vse napredno človeštvo, vsi pošteni ljudje bodo z zadoščenjem sprejeli na znanje sodbo mednarodnega sodišča, ki je bila objavljena kot sodba neusmiljene, neizprosne, stroge in pravične zgodovine.

Sodba zgodovine je končana. Prvikrat je zadela pravična kazen organizatorje in voditelje, zasnovatelje in izvrševalce zločinskih načrtov za napadalno vojno.

To je sodba proti napadu in proti napadalcem.

Je strogo povračilo za napad na svobodoljubne narode, ki hrepenijo po miru in ustvarjalnem, graditeljskem delu.

Zgodovina je izrekla svojo sodbo.

(»Pravda«, Moskva)

Josip Ganin:

Zakaj so se sovjetski kmetje oklenili kolhozov

V stari Rusiji je bilo že od pamtiveka tako, da so hodili od vseh strani skupaj z ženami in otroki s trebuhom za kruhom v mesta milijoni kmetov, ki so bili prišli na boben, ki niso imeli zemlje, ne konj, ne strehe, ne doma, ki so bili prišli na beraško palico zaradi požarov ali slabih letin. Šele kolhozi so sovjetskim kmetom končno omogočili brezskrbno in kulturno življenje. Iz vasi hodijo zdaj ljudje v mesta samo v šole ali pa da se izuče te ali one obrti.

Nobeni sovjetski kmetski družini ne preti zdaj brezposelnost ali katera koli druga tegoba. Vzemimo primer iz življenja. Ribiški kolhoz »Oktober« krasnodarskega kraja, ki je bil med nemško okupacijo izropan in razdejan, je imel že prvo leto po obnovi lepe dohodke od prodaje rib in poljskih pridelkov. Kolhoz ima 120 ha orne zemlje, ki na nji sejejo pšenico, koruzo in sočivje. Nedavno je dobil kolhoz traktor, tovorni avto in petnajst konj. Obnovil je mnogo med vojno porušenih poslopij. V kolhozu je 211 ribičev. Vsi so preskrbljeni s kruhom, ribami in sočivjem, sladkor, zdrob, milo, manufakturo ter drugo racionirano blago in živila pa lahko kupujejo po maksimiranih cenah. Dohodki kolhoza so se razdelili takole: 70 odstotkov so dobili ribiči, 20 odstotkov je bilo določenih za izgradnjo, 5 odstotkov za vzdrževanje administrativnega aparata, 1,5 odstotka pa je šlo za uporabo vodnjakov; kar je ostalo denarja, se je porabil za podpore starim kolhoznikom in za stanovanjske in kulturne potrebe. Otroke, ki so izgubili starše, vzdržuje kolhoz iz svojih sredstev. Za podporo demobiliziranim borcem in njihovim družinam je izplačal kolhoz nad 40.000 rubljev. Ta kolhoz ima svoje šole, klub, čitalnice, kino in ambulanto. Med počitnicami se lahko vsak kolhoznik zdravi v zdravilišču ali sanatoriju.

Posledica neumornega in nenehnega stremljenja vsega ljudstva, da bi se okrepilo in pomnožilo skupno bogastvo kolhozov, je, da se vključujejo v kulturno življenje vedno novi milijoni kolhoznikov. V dobrinskem rajonu voronežke oblasti je kolhoz Iljičevega imena. Tudi ta kolhoz so okupatorji izropali in požgali. Zdaj grade hiše vsem članom zadruge, vsaka družina dobi ne samo pripadajoči del orne zemlje, temveč tudi vrt. Poleg tega bo imel kolhoz skupen park, ki bo obsegal 33 ha. V kratkem bo ves kolhoz elektrificiran in kanaliziran. Kolhoz ima tudi šolo, klub in ambulanto. V splošnem se vse udobnosti v življenju kolhoznikov kaj malo razlikujejo od udobnosti v življenju meščanov.

Zdaj je že vsem jasno, da bo gmotno blagostanje kolhoznikov tem večje, čim bogatejša bo zadruga. Zaslužek vseh ni enak. Toda vse vrste dohodkov pri vseh skupinah kolhoznikov neprenehoma naraščajo. Končna posledica izobilja v kolhozih bo ta, da bodo živeli vsi kolhozi zadovoljno in kulturno življenje, kar so mnogi kolhozi že dosegli.

Vsak zadružnik ima lahko eno ali dve kravi, v živinorejskih krajih pa do deset glav drobnice in neomejeno število perutnine. Kolhoz preskrbuje svoje člane po možnosti s krmo, skrbi za pašo in košnjo ter za spravljanje sena. Vse presežke prodajajo kolhozniki na trgu po tržnih cenah. Kolhoz pomaga svojim članom tudi pri prevozu pridelkov na trg.

Osnovni zaslužek kakor tudi vsi drugi viri dohodkov so torej v prvi vrsti odvisni od rasti in razcveta zadružnega gospodarstva. Čim bolj raste in se utrjuje kolhozno gospodarstvo, temvečje dohodke imajo kolhozniki za svoje osebne potrebe.

Med vojno, ki je prej vedno povzročila bedo in obubožanje delovnih kmetov, so se kolhozniki še bolj prepričali, kako važno je zadružno delo. Kar se ni dalo storiti posamič, so uspešno opravili skupaj, v zadrugi. Tako z družino obremenjena borčeva žena kakor tudi osamljeni starci in osiroteli otroci, skratka vsi, ki bi jih bila pri zasebnem gospodarstvu vojna pahnila v bedo, so bili po zaslugi kolhoznega reda brez skrbi za svojo bodočnost.

Razumevajoč to so si kolhozniki od mladih do starih prizadevali utrditi svoje kolhoze. Zagotovili so nemoteno preskrbovanje dežele in Rdeče armade s hrano, industrije pa s surovinami. Posledica kolektivnega poljedelstva je bila, da sovjetska dežela v vsej vojni ni poznala lakote, da poljedelstvo ni nazadovalo. Zato zro milijoni sovjetskih kmetov mirno in samozavestno v bodočnost.

Kako bomo prekrmili živino čez zimo

Težka skrb navdaja že marsikaterega živinorejca, kako bo preredil čez zimo svojo živino, ker je bilo letos sena in otave v splošnem tako malo. Najbližja in najpravilnejša misel, ki se ponuja v tem primeru, bo pač ta, da bi še pred zimo odprodal kako odvišno govedče. Večina kmetovalcev pa si bo dejala: »Ah, kaj, bo že nekako šlo; bom pač s to krmo, ki sem jo pridelal, malo bolj štedil, pa bom že nekako prerinil čez zimo.«

Toda prav to stališče, ki je tako splošno, je napačno in je često rakrana naše živinoreje. Zakaj neki? Upoštevati moramo namreč, da se reja živine **splača** le, če živina dobiva vedno **zadosti dobre krme.**

Vidim, kakšni reveži smo zvečine v Rožu in v Podjuni. Posestveca majhna, zemlja slaba, leto za letom suša in črv in vsak bi hotel rediti čim večje število živine v domnevi, da mu bo več živine donašalo tudi več dohodka. Če pa prav pogledamo, vidimo, da za **donosnost** in dohodek končno ni merodajno število živine, temveč **količina pridelane krme.** Žival nam more dati samo toliko užitka, to je mleka, prirastka na živi teži, dela, gnoja itd., kolikor je použila krme. Brez nič ni nič in »krava pri gobcu molze«, pravi star pregovor. Zato pri marsikaterem kmetu dajo štiri krave znatno **več dohodka,** več mleka, ko pri drugem gospodarju šest molznic. Prirojena molznost vseh je lahko enaka. »Ja, pa gnoj,« bo rekel zopet kdo drugi, »gnoja bo dalo vendar šest krav več ko štiri.«

Tudi to mnenje je zmotno. Živali morejo vendar le toliko krme predelati v gnoj, kolikor je použijejo. Čisto vseeno je, če pokrmimo 50 metrskih stotov sena štirim ali šestim kravam, gnoja bo vedno enako.

V pogledu molznosti pa se pomanjkljivo in nezadostno krmljenje izraža lahko še dosti bolj usodno. To ponazoruje naslednji primer:

Neki moj nekdanji račun, ki sem ga napravil na hitro in čisto povprečno na podlagi redilnih snovi, ki so v krmilih, nam pokaže, da 500 kg težka krava ob dnevni krmi s 5 kg sena, 3 kg slame in 20 kg pese lahko daje 3 litre mleka. Ob krmi z 10 kg sena in 20 kg pese pa dobimo vsak dan 7 l mleka.

Deset krav ob prvem, pomanjkljivejšem krmljenju s 5 kg sena itd. nam torej da skupno (teoretično seveda, a računsko pravilno!) vsak dan 30 litrov mleka, 5 krav ob boljšem krmljenju z 10 kg sena itd. pa daje celo 35 litrov na dan. (Slame tu ne vzamemo v račun, ker je proizvajalna vrednost slame za mleko neznatna.)

Primer pa nam jasno kaže, da nam ob celotno enaki količini in kakovosti krme daje 5 krav več užitka, več mleka kakor 10 molznic. Pri tem pa nam teh 5 krav použije vsak dan celih 100 kilogramov pese manj in nam daje manj dela z oskrbovanjem ko omenjenih 10 krav z manjšo molznostjo.

Seveda se bo marsikateri gospodar tudi še iz drugih razlogov ob pomanjkanju krme težko odločil za odprodajo prekoštevilne živine. Ta ali drugi si bo še mislil: bogve, če bom prihodnje leto dobil za ta izkupiček zopet enako živinče ali ne. To je seveda drugo vprašanje, ki s strogo živinorejskim računom nima prave veze.

Vsekakor bo preudaren gospodar že sedaj v jeseni napravil točen proračun krme za zimsko krmljenje goveje (in tudi druge) živine.

Za ta proračun je potrebno predvsem približno ugotoviti množino in kakovost pridelanih krmil, predvsem sena, slame, pese, krompirja itd. Prostornine krme, ki nam je na razpolago, ne bo težko ugotoviti, koliko tehta kubični meter posameznih krmil, tudi vemo: 1 kub. m vležanega, dobrega sena 800 do 100 kg, slabega 60 do 75 kg, otave 80 kg, deteljnega sena 80 do 95 kg, pšenične slame 38 kg, ržene slame 40 kg, ječmenove ali ovsene slame 41 do 44 kg, fižolovke 54 do 62 kg, žitnih plev 260 kg, krmske pese povprečno 685 kg, krompirja 670 kg, okisane krme (silaže) 700 kg itd.

Za odraslo govedo računamo približno na dan 15 kg suhe krme (sena in slame), za enoletno juničko 8 kg, za tele temu primerno manj.

Živina ostane čez zimo v hlevu približno od konca oktobra do konca aprila ali sredi maja, to je povprečno 200 dni. Torej račun, da-li bomo izhajali s pridelano krmo pri naši živini, ne bo težak.

Pripominjam pa, da pri našem računu, če bi ugotovili, da nam krme primanjkuje, manj ko 10 do 12 kg suhe krme (sena in slame) za odraslo govedo na dan v nobenem primeru ne smemo vzeti. To si dovolimo lahko le v primeru, če lahko poljubno dokupujemo **močna krmila** (otrobe, oljnate tropine itd.). V teh primerih pa bi pri odraslem govedu lahko znižali dnevni obrok krme celo do 6 kg. Primanjkljaj bi morali seveda kriti s tečnimi, močnimi krmili.

O dobičkanosnem pokladanju krmil **v pravem razmerju** pa drugič več!

Vsekakor bomo seno dokupovali le v primeru, če ga dobimo prav poceni, ali pa, če gre za ohranitev prav žlahtne plemenske živine. Dokup slame za krmo pa je navadno negospodarski, kajti slama spada v pogledu njene redilnosti v splošnem bolj »pod vamp kot pa v vamp«.

V normalnih časih s količkaj urejenimi in stalnimi cenami je v jeseni v primeru pomanjkanja krme najboljše sredstvo: odprodaja najmanj donosne, slabše govedi. Vedno je bolje prekrmiti čez zimo malo glav živine, toda te dobro, kakor pa veliko glav slabo in piclo. —k.

Karel Grabelšek — Gaber:

VELIKA SREČA

Zamedlo je že prvo nedeljo v novembru. Ko so v jutranjih urah bledele zvezde, je bilo še skoraj popolnoma jasno, le od časa do časa je mesec zlezel za koprenaste proge. Potem pa je začelo nebo siveti in sredi dopoldneva se je začel iz te sivine usipati sneg. Ozračje je bilo mirno in snežinke so padale navpično ter se nabirale na odpadlem listju in oveli praproti. Padalo je enakomerno in sneg je bil suh in droban.

Jože in Tone sta se vznemirila. Sprva sta upala, da bo prenehalo mesti, zakaj siva prevleka ni bila videti gosta in se je skozi megle svetilo. Toda ni prenehalo. Po dobri uri je bil že ves gozd pokrit s prst debelo belo prevleko. Postajalo je temnejše in kmalu se ni videlo drugo, kakor padajoče snežinke in medli obrisi bližnjih dreves.

V dušo jima je legala skrb. Zdaj bo pot še težja. Štiri dni že tavata po tem velikem gozdu. Sama. Prve tri dni jima megla ni dala, da bi se razgledala. Hodila sta kakor v začaranem krogu. Po tri, štirikrat sta se vračala skoro na isti prostor. Šele včeraj, ko so se megle dvignile in je posijalo sonce, sta našla pravo smer.

Padalo je kar naprej. Ležala sta pod gosto hojo, pokrita s šotorskim krilom. Z očmi sta spremljala snežinke, ki so se spuščale izpod neba. Moreča skrb jima je jemala besede. A kljub temu, da sta večinoma molčala, sta vedela, da gloda v obeh eno in isto: Sedaj bo pot nevarna in težka. Izdajalska sled se bo vila za njima. Vila se bo iz gozda, čez železnico, čez poti, do kozolcev in hiš. Na noben kozolec se ne bosta mogla vtihotapiti, da ne bi sled kazala za njima: Tukaj stal Še isto noč se bosta morala vrniti, a zopet bo sled kazala za njima.

Toda treba bo iti. Štiri dni se že lovita v gozdu, ne da bi naletela na človeka. Štiri dni že nista imela grižljaja v ustih. Treba bo iti iz gozda, pa če bo sneg še tako globok, nevarnost še tolikšna.

Ležala sta pod hojo in čakala, da se bo dan nagnil v noč, zakaj samo v temi se je bilo mogoče splaziti čez železniško progo. Med tem časom se je snežna odeja debelila in veje hoj in smrek so se šibile pod težo snega.

Ko se je popoldne nagibalo h kraju, sta se dvignila na pot. Sneg jima je segal do srede meč, pa še vedno ni prenehalo mesti. Sprva sta dvigala noge, da sta puščala za sabo le odtise stopinj. Toda svinčena teža, ki jima je lezla v noge, je čez čas spremenila način njune hoje. Noge sta bolj vlačila za sabo, kakor jih dvigala in za njima se je vlekla sklenjena sled, kakor bi nekdo oral v sneg. Sneg se jima je nabiral na podplatih in petah, lezel jima je v čevlje in jima je močil hlačnice do kolen. Zadevala sta se ob veje, ki so bile pripognjene pod snežno odejo in sneg se jima je sipal na glavo, na obleko in za vrat. Toda tega skoraj nista ne čutila, ne videla. Čutila sta le utrujenost, ki jima je iz nog lezla v telo in v duhu sta gledala železnico, ki se bosta morala splaziti čez njo, široko državno cesto, ki bo tudi ovira na njuni poti in nekje v snežnem robu samotno kmečko hišo, kjer jima bodo morebiti dali kruha in mleka.

Popolnoma se je že stemnilo, ko sta prišla do železnice. Napenjala sta sluh, da bi ujela stopinje morebitnih patrol ali kak drug sumljiv glas. Toda sneg je dušil vse glasove. Ni bilo slišati govorjenja iz bunkerjev, ki so bili postavljeni ob železnici, da so v njih beli stražili prehode, ni bilo slišati pasjega lajanja od železniških čuvajnic in tudi ropota vlaka ni bilo od nikoder.

Skoraj brezskrbno sta se splazila čez progo. Ko pa sta prišla do državne ceste, kakih tri sto metrov od železnice, jima je bil skoro onemogočen prehod. Žarometi osebnih in tovornih avtomobilov so neprenehoma rezali temo, vmes pa so se premikale dolge kolone vojaških voz. To je pričalo, da še vedno divja ofenziva, ki so jo Nemci pred dobrim tednom pričeli proti partizanom, v kateri sta se izgubila od svoje edinice.

Potuhnila sta se v sneg in čakala. Ko je nastal med vozmi majhen presledek, sta se pognala čez cesto. Prav takrat so se na nasprotnem robu zluščile iz teme in usipajočih se snežink sumljive postave. »Nemci,« je šepnil Tone, a so že v tistem hipu zaropotale brzostrelke in počile bombe. Planila sta navzdol po cesti in se kakih dve sto metrov niže spustila po strmem robu v dolino. Snežni metež ju je zakril pred preganjalci, toda globoko razorana sled je kazala pot za njima. Zato sta morala čim hitreje iz doline, iz pasti. Po vseh štirih sta se kopala po strmem robu, z golimi rokami sta grebla mrzel sneg, pa jima je kljub temu drselo, kakor bi ju zavratna dolina ne hotela izpustiti.

Na vrhu sta se za hip oddahnila. Res, samo za hip. Potem sta se spet pognala v metež in sneg. Začel se je najtežji del poti. Tam, kjer sta bila hotela prečkati cesto, sta vedela za stezo, ki bi ju pripeljala na pot in ta v hribovsko vas. Steza je bila sicer zametena, toda poznala sta smer in ne bi imela težave z iskanjem poti. Zdaj smeri nista mogla najti. Rila sta v sneg, naprej na plano, potem nazaj v gozd, šla sta v hrib, pa se jima je zazdelo, da sta previsoko in sta se spu-

NAŠA ŽENA

Bovčarjeva mama - lik slovenske matere

Stara je že Bovčarjeva mama in znana po vsem Rožu. Trdo delo, težka in neizprosna usoda trpeče, delovne, kmečke žene sta spremljali njeno življenje. Ni samo vzgajala in skrbela za zdravo rast dvanajstih otrok v težkih povojnih letih prve svetovne vojne, svojim otrokom je vsadila v srce tisto nekaj, kar je tako značilno za našega preprostega slovenskega človeka: to je veselo vedrost, poštenost srca in, kar toliko naših sinov prav na Koroškem rado pozablja in v sebi ubija, — slovensko narodno zavest.

Težak je bil boj za obstanek, ki sta ga bojevala z možem vse življenje. Ko so v Slovenjem Plajberku po prvi svetovni vojni prenehali kopati svinec, sta se znašla pred vprašanjem, kako preživeti številno družino, ki je že tedaj štela dvanajst članov. Po kratkem bivanju v Kotmari vasi sta vzela v najem Bovčarjevo kmetijo na Mačah. Ni bila to lahka stvar, kajti gospodarski pogoji za kmeta, posebej pa še za najemnika, so bili takrat vse prej ko rožnati. Ne samo to, da so bili prazni hlevi in shrambe in da je bilo treba redno odplačevati najemnino, kmalu je prišla doba inflacije, ko ni bilo več nobene zanesljive vrednosti. Potrpežljivo in neumorno je delala Bovčarjeva mama in vsa ta težka leta dajala zgled svoji družini. S svojo štedljivostjo in skromnostjo je dejansko največ pripomogla h gospodarskemu blagostanju kmetije in družine.

Ko pa so bile premagane največje težave in ko bi morala Bovčarjeva mama končno uživati sadove svojega truda in dela, je zločinska in roparska roka udarila na njeno družino in razrušila vzorno družinsko in gospodarsko življenje. Kdor je poznal Bovčarjevo mamo in njeno družino, mi bo pritrdil, da tu ni bilo nesoglasij in družinskih trenj, da je družina stala enotna kot trden zid, podprt s stebrom vseobjemajoče materine ljubezni.

V taki družinski povezanosti je prejela mama prve slovenske partizane, ki so se spomladi 1943 pojavili na Mačah. Mama in vsa družina je vedela, da so slovenski partizani tisto svetlo upanje, ki bo razsvetlilo noč trpljenja v suženjstvu. Kajti tedaj so postale najbolj temne slutnje za slehernega Slovenca bridka resnica: domači izdajalci, Kaibitschevi podrepniki, so začrtavali nove meje Slovenske Koroške v Ukrajini.

Luči, ki so jo prinašali slovenski partizani, se je oklenila tudi Bovčarjeva mama, da bi rešila iz grabežljivih krempljev svoje življenjsko delo. S svojim zgledom je potegnila za sabo vso družino, fante in dekleta. Skozi petnajst mesecev je partizanom pekla kruh, dajala in pošiljala jim je hrano v hosto in neštetokrat so se greli in sušili okoli njenega ognjišča. Fantje pa so delali neumorno in vzdrževali zveze na vse strani. Ni ga partizana, ki je tedaj hodil po Rožu in Karavankah, ki ne bi poznal Bovčarjeve mame in njene družine.

Potem je prišel 6. maj 1944 — črni dan za Rož, ki je prizadejal Bovčarjevi mami najtežji udarec. Nacistični hlapci so smrtno obstrelili na Bistrici sina Florija, potem pa so navalili na Bovčarjevo hišo, razdejali vse, grozili in pretepali. S solzami v očeh, upognjena od gorja in trpljenja, je zapuščala Bovčarjeva mama na čelu sedmih otrok svoj dom, sadove svojih žuljev in svojega znoja, ter nastopila pot pregnanstva. Na policijski stražnici pa se je tedaj boril s smrtjo osmi — Flori.

Enajst tednov je prebila Bovčarjeva mama v celovških gestapovskih ječah, vsa bolna in telesno strta. In vendar je pretepanje in grožnje gestapovcev niso mogle premagati, kajti matere, ki je živela vse svoje življenje samo za dom, za otroke, ne more nihče premagati. Prestala je najtežje preizkušnje in ostala trdna. Za žetev so jo odpustili domov, toda vsi njeni so romali v Dachau in Rawensbrück.

Trpljenje je postajalo vsak dan bolj neznosno. Dom je bil prazen in oropan vsega, kar mu je prej dajalo domačnost. Vsi njeni dragi pa so bili daleč nekje v tujini, določeni, da poginejo nepoznani. Vendar Bovčarjeva mama ni klonila, trpela je in čakala...

Potem pa so umolknili trdi in strahotni koraki nemškega škornja po slovenskih tleh in slovenski partizan je zmagal na svoji zemlji. Slovenski trpini so se vračali iz pregnanstva, gestapovskih zaporov in koncentracijskih taborišč. In zopet je trepetala Bovčarjeva mama: Ali se bodo vrnili vsi? — In so se vrnili, zadnji in najmlajši šele letos sredi julija. Spet je zaživelo v naši mami novo življenje, vzbudila se je nada, da se bo spet nadaljevalo staro domačno družinsko življenje.

Toda usoda ji še enkrat ni prizanesla: komaj teden dni jo je obdajal veseli občutek matere, da ima vse svoje zbrane okoli sebe in že je stala ob mrtvaškem odru drugega svojega sina. Franci, ki je srečno prestal vse trpljenje zadnjih let, je postal žrtev prometne nesreče, teden dni potem, ko se je zadnji — Berti — vrnil iz Dachaua. Sedaj počiva poleg svojega brata Florija na sveškem pokopališču ob strani naših borcev za pravico in svobodo, naših partizanov.

Bovčarjeva mama je samo en primer iz življenja, trpljenja in borbe naših žena in mater. Če pogledamo naše matere, se odpre pred nami z žulji, solzami in krvjo napisana knjiga naše zgodovine zadnjih desetletij potujčevanja, knjiga, ki nam jo zasmehujejo in blatijo, ki pa nam je dražja kot vsi zakladi bogatega sveta. Iz te knjige bo vstala bodočim rodovom naša žena in mati iz najtežjih let slovenske zgodovine in sprejela svoje mesto poleg Miklove Zale.

Blaž

NASVETI ZA DOM IN ŠE KAJ

Kako spoznamo, ali je med platno primešana bombaževina. Na košček platna, ki ga mislimo preizkusiti, kanemo kapljo črnila. Ako se črnilo razlije v dveh nasprotnih smereh, je v platnu bombaževina. Če pa se črnilo razširi enakomerno na vse strani, je platno iz samega lanu.

Kuhinjska zelenjava v soli. Zelenjavo, ki jo potrebujemo v kuhinji, kakor: peteršilj, koromaš, drobnjak, lahko tudi mladi bor, si lahko ohranimo za vse leto. Kakršno koli množino zelenjave, toda ne skupaj, marveč vsako posamezno vrsto zase, očistimo, temeljito operemo in vodo dobro iztisnemo ali osušimo zelenjavo na prtiču. Zelenjavo stehtamo in jo nato vsako zase prav na drobno sesekljamo. Na 20 dkg zelenjave damo 5 dkg suhe soli; zelenjavo prav dobro premešamo in vsako vrsto zelenjave vložimo v svoj kozarec. Kozarce neprodušno zapremo ter postavimo na hladen in suh prostor. Pozimi, ko začnemo zelenjavo rabiti, ni treba, da jo po uporabi spet vedno neprodušno zamašimo, marveč je dovolj, da jo toliko pokrijemo, da se ne praši.

Kako z majhnim trudom očistim vroč štedilnik. Krpo namoči v nekoliko kisa in z njo zdrgni vroč štedilnik. Videla boš, da bo umazanija kaj kmalu izginila s plošče, ki bo dobila lep sijaj. Biti pa moraš pri tem delu previdna, da se s paro, ki se napravi na vročem štedilniku, ne opečeš.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitzl, Wien XVI., Ottakringerstrasse 83. — Tiska: »Globus«, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3—5.
Podružnica uprave »Slov. vestnika«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-I.

Österreichische Zeitung

list Rdeče armade za avstrijsko ljudstvo, vsebuje novice iz vsega sveta, posebej pa še iz vseh slovanskih dežel. Cena posamezni številki 20 grošev. Dobi se pri vseh prodajalcih listov. Mesečna naročnina po pošti (vključno z lepo tedensko revijo »Welt-Illustrierte«) znaša 3.50 šil. — Naroča se pri založbi: Dunaj, Fleischmarkt 5.

stila navzdol, pa zopet navzgor in zopet navzdol. Za njima pa se je vila sled, kot bi nekdo oral v sneg. Padajoče snežinke so ju zakrivale, že zapadli sneg ju je izdajal. To ju je gonilo naprej, čeprav so jima postajale noge vse težje od utrujenosti in sta bila vsa prepotena, da se jima je srajca lepila na telo. Neprenehoma jima je glodalo v mislih: Po sledi lahko pridejo za nama in naju dobe.

Medlo je kar naprej in nista videla drugega kot padajoče snežinke, ki so se lovile v zraku, snežno odejo okoli sebe, drevesa, ki so se luščila iz teme in meteža in nekaj metrov sledi za sabo. Gazila sta sneg že skoraj do kolen in kljub temu, da je bil mehak pršič, jima je čimdalje bolj žrl moči. Nahrbtnika sta ju tiščala k tlom, puška je dobila trojno težo in spotikala sta se ob lastna plašča. Utrujenost jima je hromila voljo in telo. Ustavljala sta se vsakih sto metrov in takrat ju je prijelo, da bi se vlegla v sneg in počakala jutra. Toda misel, da ju bodo drugi dan dobili, ker ju izda sled, ju je gnala naprej.

Prišla sta do električnega daljnovoda. Upala sta, da jima bo to pomagalo najti pot. Sledila sta daljnovodu, se vzpenjala v hrib, se spuščala v dolino, rila skozi grmovje, se prekucavala preko podrtih dreves, ki so bila sedaj skoro popolnoma pokrita s snegom, in klela, ker jima je drselo, ker sta ju tiščala nahrbtnika in sta jima bili puški v napoto. Potem sta se domislila, da morebiti gresta v napačno smer in da bi utegnila priti zopet na cesto, kjer se prevažajo Nemci.

Zapustila sta daljnovod in zopet rila na slepo. Nista se več ustavljala vsakih sto metrov, temveč sta že po petdesetih metrih morala počivati. Čim dalje močnejša je postajala želja, da bi se vlegla v sneg in počakala jutra. Zdaj ju ni več vznemirjala razrita sled, ki se je vila za njima, malo so jima bili mar Nemci, ki bi utegnili priti za njima, zdaj sta že prišla v tisto razpoloženje, ki ju je varljivo omamljalo: Saj je vseeno, čim prej bo konec, tem bolje. Samo eno jima je še dajalo moč: Nekje v robu stoji osamljena kmečka hiša, tam bosta morebiti dobila kruha in mleka.

Vse naokrog je bila gluha noč. Od nikoder ni bilo čuti pasjega lajanja, ki bi ju pripeljalo k hišam. Kadar sta prišla na plano, ni bilo nobenega znamenja, ki jima bi pravilo: Tu nekje so ljudje. Bila je le bela, snežna odeja, bila so drevesa, s katerih vej se je otresal sneg in bile so snežinke, ki so se neprenehoma lovile pred njunimi očmi. In še nekaj je bilo: Velika misel v srcu, da stoji nekje v robu osamljena kmečka hiša in da bosta tam morebiti dobila kruha in mleka.

Nenadoma se je v resnici izluščila iz stene. Najprej sta zagledala kozolec, potem še hlev in hišo. Šla sta bliže. Preden sta se približala oknu, sta še malo obstala. »Ali je kdo belih notri,« sta se šepetaje spraševala. »Ali je kmet naš ali njihov?« Samo to. Če bi tisti trenutek začeli streljati nanju, bi niti ne pobegnila. Izčrpala sta se do poslednjih moči.

Potrkala sta, sprva je bilo trkanje rahlo, potem pa vedno močnejše. V sobi je nekdo zakašljal. Potem se je okno odprlo.

»Kdo je? Kaj hočete?«

»Odprite!«

Spet se je okno zaprlo. Potem je v sobi zagorela luč, zaškripala so hišna vrata in na pragu se je pojavil postaren kmet.

Prosila sta jesti. Kmet ju je peljal v kuhinjo in jima je dal kruha. Jože je požiral divje. Tonetu pa ni šel kruh, čeprav je čutil, kako se mu želodec krči zaradi praznine. Telo mu je drhtelo od izčrpanosti, lasje so se mu sprijeli od potu, mokra srajca se je prijemala telesa in ga mrazila. Ni mogel jesti, samo pil bi, pil, kot še nikoli, pil, kar koli.

Kmet jima je prinesel iz shrambe velik lonec mleka. Tone ga je zagrabil z obema rokama, ga nastavil k ustom in požiral v velikih požirkih. Mleko je bilo ledeno mrzlo, kar ga ni motilo, nasprotno, tako dobro mu je delo, da bi pil do nezavesti. Izpil je več ko polovico. Potem je dal lonec Jožetu. Tudi ta je pil pohlepno, toda ne tako kakor Tone.

Ko sta se najedla in napila, bi morala zopet na pot. Kam, to jima je bilo tako neznano, kakor da sta se izgubila nekje v afriški puščavi. Toda treba bi bilo iti naprej. Videla sta, da je kmet postajal nestrpen, da bi šel rad spat. V sobo ju ni povabil. Treba bi bilo iti naprej. Toda nista mogla. Če bi prišli beli, če bi prišli Nemci, nista mogla.

Prosila sta, če bi se mogla nekam vleči, da se odpočijeta in naspita.

»Tu ne moreta,« je dejal kmet počasi in s poudarkom, »pridejo beli, pridejo Nemci...«

Njima je bilo zdaj malo mar Nemcev in belih. Ta trenutek sta hotela samo spati in se odpočiti. Zanju ni bilo več jutri, temveč samo nocoj, ko sta bila utrujena na smrt, ko so jima oči lezle skupaj in je bila v njiju samo ena misel: ležati, spati.

»Nekje morava spati,« je dejal Jože.

»Nekje morava,« je ponovil Tone.

Potem so se nekaj trenutkov gledali molče.

»Morda bi na kozolcu. Gori je seno in vaju ne bo nihče iskal.«

Njima je bilo vseeno kje. Če bi jima kmet rekel: Vlezita se h kravam v blato in bi bila vsa blažena.

Kozolec je bil samo kakih petdeset metrov proč od hiše. Pa še ta daljava se jima je zdela prevelika in sta med hojo merila razdaljo, ki jo bo treba še prehoditi, da bi prišla do cilja.

(Nadaljevanje)